

צ'בזטי מוזהר"ן

תנינא

דף כז:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה מט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

מתגבר עליו הס"א והבעל דבר מאד מאד ר"ל בהתגברות גדול ונורא מאד מאד ר"ל ואין מניחין אותו ליכנס לתוך הפתח, ומחמת זה הוא חוזר לאחור ח"ו. כי כן דרך הבעל דבר והס"א, כשרואה שהאדם סמוך סמוך ממש לשערי הקדושה וכמעט שיכנס, אזי הוא מתפשט עליו בהתגברות גדול מאד מאד ר"ל [2]. ע"כ צריך אז התחזקות גדול נגדו. ושמענו מצדיק אמיתי שאמר, שאלו הי' אומר לו אחד יהי מי שיהי, בעת שעסק בעבודת ה' בתחילתו, אחי חזק ואחוז עצמך, הייתי רץ ומודרו מאד בעבודתו ית', כי גם עליו עבר כל הנ"ל ולא הי' שומע שום התחזקות משום אדם. ע"כ מי שרוצה ליכנס בעבודת ה' יזכור זאת היטב. והזקק עצמך מאד, ועשה מה שתוכל בעבודת ה', וברבות הימים והשנים תכנס לבטח בעזרתו ית' לתוך שערי הקדושה, כי הש"י מלא רחמים ורוצה בעבודתך מאד. ודע שכל התנועות וההתקנות שאתה ניתק ונתקת בכל פעם איזה מעט מן גשמיית לעבודתו ית', כולם מתקבצים ומתחברים ומתקשרים ובאים לעזרתך בעת הצורך, דהיינו כשיש ח"ו איזה דוחק ועת צרה ח"ו [3]. ודע שהאדם צריך לעבור על גשר צר מאד מאד [4], והכלל והעיקר שלא יתפחד כלל [5].

ודע שיש אילן שגדילים עליו עלים שכל עלה צריך להיות גדל מאה שנים והוא נמצא בפרדסים של השרים, וקורין אותו בלשונם (מאה שנים) ומסתמא כשגדל מאה שנים בוודאי עובר עליו מה שעובר, ואח"כ בסוף המאה שנים, הוא יורה בקול גדול כמו קני שריפה שקורין (אורמאטי). והבן הנמשל היטב [6].

וראו לילך עם מה שנאמר במאמר אומרה לאלקי בעודי (בליקוטי הראשון בסיומן רפ"ב), דהיינו לבקש ולהפש למצוא בעצמו איזה זכות ואיזה נקודה טובה. ובה המעט טוב שמוצא בעצמו ישמח ויחזק עצמו ואל יניח את מקומו, אף אם נפל למה שנפל ר"ל, אעפ"כ יחזק עצמו במעט דמעט טוב שמוצא בעצמו עדיין, עד אשר יזכה לשוב עי"ז להש"י, וכל הודונות יהיו נעשין זכיות (עין יומא פו:). ומה עשה הבעש"ט זצ"ל על הים כשהסיתו הבעל דבר לעבור על דת ח"ו [7]. וזוהו תבין עד היכן אתה צריך להתחזק, ולבלי לייאש עצמך ח"ו [8], אף אם יהי' מה שיהי'. והעיקר להיות בשמחה תמיד [9]. וישמח עצמו בכל מה שיוכל, ואפי' ע"י מילי דשמותא [10] לעשות עצמו כשופה ולעשות עניני שמות וצחוק או קפיצות וריקודים, כדי לבא לשמחה, שהוא דבר גדול מאד:

מוט"ו [11] **לפי** גדולותי הש"י ועוצם רוממותו ית', בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא שאינו כראוי לפי כבודו ית' הי' ראוי לבוא על האדם מה שראוי ח"ו ח"ו, אך הש"י מלא רחמים וכל העולם מלא רחמנות [12] והוא רוצה מאד בהעולם [13]. ע"כ צריך לחזק עצמו מאד בעבודתו בכל מה שיוכל, אף

אם הוא כמו שהוא. ויסמוך על רחמיו המרובים מאד בלי שיעור, כי בוודאי לא יעזוב אותו אף אם עבר מה שעבר. העבר אין [14], והעיקר מכאן ולהבא לא יעשה עוד ויהיה שב ואל תעשה עכ"פ, הן במחשבה והן במעשה. כי גם המחשבה של אנשים כאלו היא ג"כ עשייה [15], כי גם בעולם העש"י יש מחשבה, וצריך להיות שב ואל תעשה, במעשה ובמחשבה כנ"ל. ומה שנעשה עמו ממילא אל יהוש ואל יסתכל על זה כלל [16].

ודע שעיקר התשובה השלימה היא כשאדם עובר באלו המקומות ממש שהיה מקודם התשובה כל אחד לפי מה שעבר עליו בימים הקודמים, וכשעובר באלו המקומות והענינים שהי' מתחילה ממש, ועכשיו פונה עורף מהם וכופה יצרו לבלי לעשות עוד מה שעשה, זהו עיקר התשובה השלימה [17], ורק זה נקרא תשובה [18].

והוא מעלה גדולה כשיש עדיין יצה"ר להאדם, כי אז יכול לעבוד אותו ית' עם היצה"ר דייקא [19], דהיינו ליקח כל ההתלהכות והחמימות ולהכניסו בתוך עבודת ה' דהיינו להתפלל ולהתחנן בחמימות והתלהכות הלב וכיוצא. ואם אין יצה"ר להאדם אין עבודתו שלימה כלל [20]. והעיקר לעצור ולעכב החמימות בעת התאוות, ולהניחו בעת התפילה והעבודה, שם יניח חמימותו והתלהכותו לתוך העבודה כנ"ל. ואפי' מי שאינו איש כשר נודמן לו לפעמים שמתפלל בהתלהכות, וזה בא כ"כ"ב מחמימות היצה"ר שיש לו, רק שהוא אינו מקבל על זה שכל. אבל מי שרוצה להתנהג בכשרות הוא מעלה גדולה כשיש לו עדיין יצה"ר כנ"ל :

נ [21] **המחשבה** ביד האדם להטותה כרצונו למקום שהוא רוצה וכמבואר במקום אחר שא"א שיהיו שני מחשבות ביחד כלל [22], ואפי' אם לפעמים הולכת מחשבתו ופורחת ומושטמת בדברים אחרים וזרים, הוא ביד האדם לחזור ולהטותה בע"כ אל הדרך הישר לחשוב מה שראוי [23] והוא ממש כמו סוס שפונה מן הדרך וסר לדרך אחר שתופסין אותו באפסר [24] וכיוצא ומחזירין אותו בע"כ אל הדרך הישר, כמו כן במחשבה ממש שיכולין לתפסה בע"כ להשיבה אל הדרך הראוי [25].

נא [26] **היצה"ר** נוקש באדם בכל פעם ומעוררו למה שמעוררו. ואף אם אין האדם שומע לו ופונה עורף ממנו, אף על פי כן הוא נוקש בו עוד פעם שני ושלישי ורביעי ויותר. אבל אם האדם הוא חזק בדעתו ועקשן נגד היצה"ר ואינו פונה אליו כלל אזי היצה"ר מסתלק והולך לו. וכן בתפילה בענין המחשבות הבאים לבלבל הוא ממש כנ"ל שהמחשב' באה כמה פעמים פעם אחר פעם לבלבל וצריך להיות חזק לבלי להסתכל עלי' כלל בשום אופן, ואזי תסתלק. ועיין במקום אחר מזה [27].

נב [28] **מה** שקשה קשיות על הצדיקים זהו מוכרח להיות. כי הצדיקים מתדמים ליוצרים כמובא [29], וכמו שקשה

א* בתקפא בכוחות כתוב בשנות נב נג נד נה
 ב* עיין הקדמה לספורי מעשיות ושם מעשה א' מהשני למלך כ"פ דייקא בסוף השנה נכשל.
 ג* ובלק"ה תפילין ה' כס אין גבור כמתיאס.
 ד* נראה שמהוה"ת הקפיד שלא לסיים תיבה באותיות י-ה לכן כאן אנו"פ שנשארו ירוח גדול אחרי התיבה לא השלים אותה. וכן נמצא במה שזכרנו אבל לעומת זה נמצא גם כמה מקומות שלא הקפידו בה. (כגון תורה מי תנינא דף כו. ובדף כ. וכן בח"א תורה עו דף צא:)
 ה* עיין לק"ה תפילין ו' לה.
 ו* והאמת היא הגשר ועל ידה עוברים את הגשר עיין לק"ה תפילין ה' מא
 ז* עיין התחזקות באמונה לק"ה גילוח ג' ה'.
 ח* כן נמצא גם בדפדפי
 ט* כן נמצא גם בדפדפי
 י* עיין שיחות הר"ן סימן רמד
 יא* ונוסף בתקפא
 יב* כך הגרסא בדפדפי ותקפא ותולד. ומתולדו תקון כשפסיתו הבעל דבר וכו' (במהדורות ששר החל הישנים החזיר לנסח הישן ובחשיטת חזר בו ותיקן לנסח תולדו וכן גרסת הקור הורוביץ) (צ"ע גם על עוד המלך נאמן כמעט נטיו רגלי וכן גרשוני מהסתפח וכו' ודרשונו ח"ל כ"ל. גם

א* כי הרבה בני העוירים נלכדו בזה שבאים למה שבאים, והנאמן לצלן, מתנת שדמה להם כאלו אין מחשבתם בידם ח"ו. עיין לק"ה תפילין ו' לב.
 ב* חבל שקשורין על פי הבחמה (ברטנורא שבת ה' א')
 ג* עיין חיי מוהר"ן סימן מד, ושיות הר"ן סימן שג ולק"ה מנחה ו' ב', מובא בשיש"ק ח"א ל'.
 ד* לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 ה* עיין לעיל סוף תורה עב ותורה ל' אות ו'
 ו* ושיות הר"ן אות יב כי קבט והיי מוהר"ן תקלו
 ז* לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 ח* דומין לבוראן עיין בראשית רבה זו ה' ובמדבר רבה ז' ה' א' אסתר רבה ז' ג' ועוד.
 ט* עיין ב"ר מ' ה' האבות הן המרכבה. ומיקרא יס קדושים תהיו כי קדוש אני. ובדברים כה ט' והלכת בדרכיו. שבת קלג: ואגוהו הוי דומה לו. עיין רמב"ם דעות א' ו' וספר המצוות מצוה ח' צונו להדמות לו. ובספרי עקב מט מה הוא וכו' אף אתה. ועיין סוטה יד. ע"ה"פ אחרי ה' תלכו.

א* לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 ב* בכל המזוהרות גדולות, במנוקדים - גדולות, בקרו הורוביץ מתוסס - גדולות
 ג* עיין תורה סד ע"פ ע"ה שאת כל העולם ברא כדי שתגלה מדת רחמנותו. ועיין מבוא שערין א' א' א', וזהו פנחס רנ: ד"ה פקודת תליסר.
 ד* עיין לק"ע התחזקות אות לו מה שהוסף כאן מוהר"ג.
 ה* עיין פלא יועץ ערך דאגה ולק"ה ברכת ההואה ו' טב
 ו* ע"ה שאין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה (קדושין נו.) אבל אנשים כאלו שכבר הוציאו מחשבתם הרעה לפועל במעשה, אצלם המחשבה הוה אם חוזר אליה מצטרפת למעשה.
 ז* והיינו שמא יחסא בשוגג בעתיד, צריך לסמוך על רחמי ית' הרבים.
 ח* יומא פו: ורמב"ם יד החזקה תשובה ב' א'. ספר הירוקה הלכות תשובה סימן א' ד' מיני תשובה, וזו נקראת תשובת הבאה, אבל תשובת המשקל היא ששוקל יסורים כנגד התנאה מעבירה. אבל בלק"ה גם תשובת

א* ע"ה שאת הנסיון של רבינו הרמח בבורה רנו העלים ומהר"ת אכל כאן על הבעש"ט ח"ל (ע"ה)
 ב* עיין שיש"ק ח"ו תקלו, ונתיב מצוותיך (לקמרא-רב) נתיב אמונה שבי"ל א' אות ט' ע"ה גרסנו לנסיעת הבעש"ט לא"י כשבתו כמעט שבעה וטרוב צערו איבד כל מדרגותיו בא אליו ה"ס' ואמר לו מה שאמר וכו' ע"ה ש' (עמ' ה' במהדורת תשמג), ובספרי זקן ביתו על אבות פ"א מ"ג אופן ל' הוסף עוד.
 ג* עיין קיצור ליקוטי מוהר"ן של מוהר"ת אות ה' שכתב כאן כבר מבואר שאין שום יאוש בעולם כלל וכו' ועי"ה נראה שכל הנאמר שם שייך לתורה עת תנינא ומוהר"ת שייך זאת לכאן. ועיין קיצור לק"ה השלם שהמסדר השמיט את כל האות הוה לגמרי. ועיין תורה עת תנינא מה שכתבנו בענין היאוש.
 ד* ועיין שער הכוונות הקדמה לברכת השחר ד"ה אסור לאדם שכתב - כדמיון העבר המשמש את רבו בשמחה יתירה, ואם משמטו בעצבות עבודתו נמאסת לפניו.
 ה* עיין לעיל תורה כד תנינא ובהערה שם
 ו* בתקפא מסומן כאן בשנות נב וכנ"ל

א* עיין הקדמה לספורי מעשיות ושם מעשה א' מהשני למלך כ"פ דייקא בסוף השנה נכשל.
 ב* עיין לק"ה תפילין ה' כס אין גבור כמתיאס.
 ג* נראה שמהוה"ת הקפיד שלא לסיים תיבה באותיות י-ה לכן כאן אנו"פ שנשארו ירוח גדול אחרי התיבה לא השלים אותה. וכן נמצא במה שזכרנו אבל לעומת זה נמצא גם כמה מקומות שלא הקפידו בה. (כגון תורה מי תנינא דף כו. ובדף כ. וכן בח"א תורה עו דף צא:)
 ד* עיין לק"ה תפילין ו' לה.
 ה* והאמת היא הגשר ועל ידה עוברים את הגשר עיין לק"ה תפילין ה' מא
 ו* עיין התחזקות באמונה לק"ה גילוח ג' ה'.
 ז* כן נמצא גם בדפדפי
 ח* כן נמצא גם בדפדפי
 ט* עיין שיחות הר"ן סימן רמד
 י* ונוסף בתקפא
 יא* כך הגרסא בדפדפי ותקפא ותולד. ומתולדו תקון כשפסיתו הבעל דבר וכו' (במהדורות ששר החל הישנים החזיר לנסח הישן ובחשיטת חזר בו ותיקן לנסח תולדו וכן גרסת הקור הורוביץ) (צ"ע גם על עוד המלך נאמן כמעט נטיו רגלי וכן גרשוני מהסתפח וכו' ודרשונו ח"ל כ"ל. גם

מאמר לפי גדולת השם יתברך

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע.

פתיחה

תורה זו היא המשך האיגרת הנ"ל בתורה מח תנינא להנכנס בעבודת ה', אלא ששם דיבר בעיקר על המניעות שיש לכל אחד, וכאן מדבר יותר מהמניעות של בעל תשובה שעבר עבירות.

ונ"ל שמתבאר כאן מה שאמר שם, שהעולם הוא גשר צר מאד והעיקר שלא יתפחד כלל. ועל כן מבאר כאן שיש סתירה בין מדת מלכותו ית' למדת רחמנותו, על כן אע"פ שמצד מלכותו באמת ראוי להזהר מאד מאד שמא אהיה מורד במלכות, וראוי לעשות סייגים וחומרות, אלא שזה מביא לעצבות ודאגה שהם בעצמן פגם המלכות, לכן צריך לסמוך על רחמנותו, אבל הסומך יותר מדאי על רחמנותו נעשה אדיש וישן בעבודת ה'. נמצא שהגשר ביניהם הוא צר מאד, והתהום של פגם במלכות פעורה משני צדדיו. והעיקר שלא יתפחד כי הפחד הוא כל כוחו של היצה"ר להפילו לשני התהומות, פעם מפחיד מעומק הדין, ופעם מפחיד מהפחד הזה בעצמו, ומפיל לאדישות דלא הביט און ביעקב. וצריך שיקול דעת גדול, ומחד גיסא להרוג היצה"ר בתשובת המשקל, ומאידיך לקיים אותו להתלהבות בתפלה ומצוות.

שיחות

שים לבך היטב לכל הדברים הנאמרים בליקוטי תנינא בסימן נ"א ונ"ב, (כיום סמנים מח מט) ותסתכל ותתבונן היטב בכל דבור ודבור הנאמר שם, כי הם דברי אלהים חיים ומחיים את הנפש מאד מאד. ושיחות אלו שבסמנים הקדושים נקראו בין קצת אנשי "אגרת", כי הם מדברים כמו אגרת הנכתב לחברו ותלמידו. (עלים לתרופה מכתב י"א. שיש"ק ח"א אות קלו)

פי עקר התשובה בתקונה, הוא שיעשה התשובה באתו הגוף עצמו, ובאותו ענין עצמו שחטא, וישוב ויחזר דרך מקומות הצרים והדחוקים להשם יתברך, אבל אם יתהפך גופו וישתנה בבחינתו: "תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש" (איוב לח, יד). שחם ושלום, יהפכו וישנו גופו, דהינו שימות ויחזור ויתגלגל, ואחר-כך ישוב ויצעק אל ה', אין זו תשובה הגונה, כי צריך לשוב בגוף הזה דיקא כמות שהוא, וילך דרך מקום הצר והדחוק, ומשם יקרא וישוב אל ה' באמת, אז יחייב לו השם יתברך, ואזי הוא בחינת תקיעת שופר פהלכתו, הינו בחינת תשובה באמת פראוי פנופר-לעיל. ועל - כן אם נקב צריך שתהיה הסתימה במינו דיקא, כי באתו ענין שחטא יתקן, כמו שאמר רבותינו זכרונם-לברכה (יומא פ"ו): ופנופר-לעיל. וכמו ששמעתי בבאור היטב מפיו הקדוש דברים הללו: (ליקו"ה אר"ח ח"ג, הל' ראש-השנה א,ב; מובא בשיש"ק ח"ב, סעיף נ"ד; וע"ע באר"ח ח"א, הל' ברכה"ש ה, מה; ובח"ב, הל' תפילת המנחה ז, ח; ובח"ג, הל' פסח ח, ג).

וכל החלוקים שבין מדרגות הצדיקים והקשרים, שיש ביניהם אלפים ורבות מדרגות עד אין קץ - רבם בכלם הוא בענין שמירת הברית, אבל על כל פנים כשאנו בעל עברה, חס ושלום, הוא בכלל שמירת הברית, ואפלו אם עבר עברות מקדם, אפלו אם עבר מה שעבר, חס ושלום, אף-על-פי-כן "אין לה דבר שעומד בפני התשובה", ועקר התשובה שמעתי מפיו רבנו זכרוננו-לברכה שאמר: שעקר התשובה הוא לבלי לעשות עוד מה שעשה, דהינו כשאב למקומות אלו שהיה מקדם, ועכשו פונה ערף מהם, ואינו עושה עוד מה שעשה, וזהו עקר התשובה, ורק זה נקרא תשובה, כמבאר בליקוטי תנינא (סימן מ"ט). על - כן אם יתחיל מעתה לעזוב דרכו הרע ומחשבותיו הרעים, וירגיל עצמו לעסק בתורה ותפלה, ותחנות ובקשות הרבה וכו', ולא ישוב עוד לכסלה, הוא גם כן בכלל שומרי הברית ופנופר-לעיל: (ליקו"ה אה"ע הל' קידושין ג,ג; מובא בשיש"ק ח"ג, סעיף י"ד).

כוכבי אור - אמת ואמונה אות ד - ועין בליקוטי הלכות הלכות תפלין הלכה ה' אות כ"ז על המאמר חכמינו ז"ל (סכה נב): 'בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו, שזה נמשך ונשתלשל מבחינת בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם במדת הדין' שפבל יום ויום האדם נדון קצת מעין עלית המחשבה הזאת, והענין והסיוע שהקדוש ברוך הוא עוזרו נגד זה כמו שאמר שם 'ואלמלי הקדוש ברוך הוא עוזרו וכו', זה נמשך מבחינת ראה שאין העולם מתקיים עמד ושתף מדת הרחמים במדת הדין ולפי עניות דעתי נראה לצרף לזה גם מה שאמר חכמינו ז"ל שהשם יתברך מתחרט בכל יום על שברא את היצר הרע, על פי המובא בליקוטי א' סימן יוד שמתשובת וחרטת השם יתברך על פגימת הלכנה שמשם נמשך היצר הרע כמובא, מזה נשתלשל חרטה בראש חדש לכל הנבראים שבעולם ועל פי המובא בספרי אמת לענין יציאת מצרים שאף על פי כן שעקר הארה זאת אינה נתגלה רק בפסח, אבל גם בכל יום ויום נעשה מעין זה שמחמת זה צריך להזכיר יציאת מצרים בכל יום ויום וכן לענין הנ"ל לענין השתלשלות החרטה בלב אדם אף על פי שעקר הדבר הזה נעשה בראש חדש, אבל גם בכל יום יש מעין זה שהשם יתברך מתחרט כביכול על בריאת והמשכת היצר הרע כמובא במאמר חכמינו ז"ל הנ"ל, אשר באמת בודאי אין שיהי כלל חרטה אצל השם יתברך המגיד מראשית אחרית, ומקדם יודע מה שיהיה ובודאי לפניו יתברך נתגלה שאי אפשר להיות בלא זה, וכמובא בשיחות אדמו"ר ז"ל בסוף הליקוטי תנינא סימן מ"ט שמעלה גדולה בשיש יצר הרע וכו' עין שם וגם עין היטב בליקוטי תפלות חלק א סימן צ"ב, וכל חרטת השם יתברך על היצר הרע, האמנם שיש בכל זה תעלומות עמוקות עד אין חקר, אף גם זאת היא פדי שיגיע מזה חרטה והתעוררות לכל אדם שבעולם, כמובא שם בסימן י"ד

הנ"ל לענין ראש חדש ובזאת יתבאר לך ביותר גם דברי מזהרנ"ת ז"ל בהלכות תפלין הנ"ל, שאף על פי שלכאורה נראה מדברי חכמינו ז"ל שרק בעת בריאת העולם היה המושכת מדת הדין והחריטה, כפיכחל בחינת ראה שאין העולם מתקיים עמו ושתף מדת הרחמים במדת הדין, אבל באמת גם בכל יום ויום נעשה מעין זה כי באמת שניהם דיקא הכרחיים לתקון הנשמות כי מתחלת המחשבה ששם תקף מדת הדין, מזה נשתלשל בכל יום התגברות היצר הרע (שבזה כלול כל מיני מניעות ופתויים והסתות ועקמימיות שבלב ושאר מיני התגברות קלפת עמלק שמתגבר על האדם עד "כי כל יצר מחשבות לבו ר"ק ר"ע כ"ל היום"). וכמבאר בלקוטי א' סימן ע"ב שמדת הדין היא כפיכחל היצר הרע של השם יתברך, שמזה נשתלשל כל מיני יצרים רעים שבעולם, ומבחינת ראה שאין העולם מתקיים עמו ושתף מדת הרחמים וכו', שזה בעצמו בחינת חרטת השם יתברך על היצר הרע, המובא במאמר חכמינו ז"ל הנ"ל מזה נמשך בכל יום העזר והסיוע מאתו יתברך שיהיה ביכלת להתגבר עליו, שזה בחינת מלחמת עמלק, שהשם יתברך בעצמו כפיכחל לוחם עמו בכל עת כמובא בספרי אמת ועין זה חלק א' צו:

(ועין עוד כל השקף לזה בהלכות תפלין הנ"ל מענין גדולי הצדיקים שהם "גבורי כח עושי דברו" שמתגברים בכל יום נגד התגברות היצר הנמשך מתחלת המחשבה בעצמו, ואף בזה זוכים למה שזוכים לתכלית המעלה והשלמות אשרי להם! וגם עין בשאר מקומות בדבריו הקדושים מענין החלוקים שיש גם בין כל אחד ואחד בהתקבלות העזר והסיוע הנ"ל, כי אינה נשפעת על כל אחד רק כפי האתערותא דלתתא של האדם בעצמו, שזה כל ענין הבחירה של כל אחד גם עין בהתפלה צ"ב הנ"ל שאף על פי שהשם יתברך בעצמו מחיה את כל הדינים מתכלית שרש העליון של מדת הדין הקדוש והנורא עד וכו' כל היצרים רעים וכו' אף על פי כן הוא מרוקם ומנשא מזה בתכלית ההתרוקמות וההבדל בדרך נפלא ונורא אשר אי אפשר להשיגו עין שם בזה יש למצא קצת טעם ורמז על שלא התייחסו רבותינו ז"ל רק העזר אחר השם יתברך ולא ההתגברות):

עונג שבת לרבי אפרים קראקובסקי וצ"ל עמוד קיד – וישב יעקב עי"ש בפרש"י ז"ל ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו וכו', אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב וכו'. ובמדרש יש אמר השטן וכו' יע"ש, אך י"ל דיש לפרש הך בשלוח בתרי אנפי, שלא בצער, ושלא ביצה"ר, כמובא בספר תנא ד"א יע"ש. ובאופן הא' היינו שלא בצער ויטורין בודאי נחא להקב"ה, כי בכל צרתם לו צר" ומצינו בדברי חכ"ל כשאדם מצטער שכינה מה אומרת וכו', אך השטן מקטרג ע"ז ואומר לא דיין וכו'. ובאופן הב' שלא ביצה"ר אומר הקב"ה לא דיין כי ע"י מלחמת היצה"ר כל השכר. ומובא בדברי רבינו ז"ל ליקוטי תנינא סימן מט, והוא מעלה גדולה כשיש עדיין יצה"ר להאדם, כי אז יוכל לעבוד אותו עם היצה"ר דווקא, דהיינו ליקח כל ההתלהבות והחמימות ולהכניסו בתוך עבודת ה' וכו' יע"ש. ובזה י"ל קפץ עליו ריגוזו של יוסף, הרצון עפ"י מאמר חכ"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו', ובוה הרוגז לוקח ממנו ההתלהבות והחמימות ונהפך לאש טובה, להכניסו בתוך עבודת ה' כנ"ל, וזה של יוסף, הרצון כי בזה נתוסף יתר שאת בעבודת ה' ע"י ההתלהבות והחמימות הטוב. ובוה י"ל הכתוב "כי תצא למלחמה וכו' ושבת שבינו", כי מובא בספרים שמרמו על מלחמת אויבך, היינו היצה"ר, ויש לומר כי "שבינו" בגימטריא א"ש ט"ו"ב, הרצון כי ע"י המלחמה נגד היצה"ר "ונתנו ה' וכו'", תקח ממנו אש טוב להכניס אותו בעבודת ה' כנ"ל. ובוה מובן מה שאמרו חכ"ל הך עצה ראשונה של ירגיז, כי בזה מקבל טובה ויתרון לעבודת ה' כנ"ל, יה"ר שנזכה לעבדו ית"ש כרצונו יתברך וברצון הצדיק האמת.

ליקוטי הלכות

לפי גדולת ה' ית' –

ח"מ מתנה ה' כט – (צריך) להאמין תמיד שיש דרכי ה' הנעלמים מאד שהם בחי' צדקה ומשפט הנ"ל שעי"ז עיקר קיום התורה תמיד בכל א' מישראל כפי מה שהוא בכל תוקף התגברות הגלות בכלל ובפרט. כי עי"ז עיקר התקרבות להש"י לכ"א בכל מקום שהוא באותו העת והשעה. כי ע"י בחי' משפט לבד קשה להתקרב כי כפי גדולת הש"י בחוט השערה שפוגמין בהתורה הי' ראוי ע"פ המשפט שיבא על האדם מה שיבא ח"ו כ"ש בלק"ת (סי' מ"ט). וצריכין לבטוח ברחמי צדקתו שיעשה עמנו צדקה וחסד ומתנת חנם. אך א"כ אין צריכין לעשות כלום מאחר שמקבלין רק ע"י צדקה ומתנת חנם. ע"כ צריכין לבטל דעתו נגד דעת הצדיקי אמת ולהאמין בדרכי ה' שאהוב צדקה ומשפט שבמשפט בעצמו עושה צדקה כנ"ל שא"א להבין זאת כנ"ל. וכל אחד צריך לשמור דרך ה' לילך בזה להחזיק עצמו בהש"י ותורתו תמיד ע"י הצדקה שלא יפול בדעתו משום דבר שבעולם כי הלא יש בחי' דרך ה' שא"א להבין שהוא בחי' צדקה וחסד חנם הנ"ל, אך אעפ"כ כל אשר תמצא ידי לעשות עדיין מעט דמעט טוב, ולהתרחק מהרע, אני מחויב לחטוף כל ימי חיי כל מה שאוכל כדי לקיים משפטי התורה הק' כל מה שאוכל.

ומה שנעשה עמו ממילא אל יחוש וכו'

י"ד שלוח הקד' (ב) וזהו שאמרנו שם שאפלו שלח וחרוה, שלחה וחרוה צריך לשלח אפלו כמה פעמים כל זמן שלא זכה בהגנים כנ"ל, הינו שאפלו אם אינו מסתפל על הדמיונות והבלבולים ומשלחם מדעתו על ידי זה ומתפלל בדרך. על פי רב אחר כף הם חוזרים ובאים עליו וכן כמה פעמים ועל פן הוהיירה התורה את האדם שצריך להיות עקשן ולקיים מצות שלח תשלח פעם אחר פעם אפלו כמה פעמים, דהינו שבכל פעם שחוזרין ובאים עליו הבלבולים והדמיונות, שיתגבר בכל פעם לעמוד על עמדו ולבלי להסתכל לאחריהם כלל רק לשלחם מדעתו על ידי הסח הדעת לבד שיעשה רק את שלו כמה שהוא עוסק וכנ"ל, כי היצר הרע כרוך אחריו בכל פעם ובכל מיני עצות שמשתדלין כנגדו הוא מתגבר בכל פעם יותר, על פן צריכין להיות עקשן גדול כנגדו בלי שיעור וכמבאר בדרךיו הקדושים בכמה מקומות ובפרט בלקוטי תנינא בסימן מח מט ג, נא, עין שם. וזה בחינת שלח תשלח אפלו מאה פעמים וכנ"ל:

עיקר התשובה כשעובר באלו המקומות וכו' –

או"ח ברכת השחר ה – (מה) ובשביל זה הקימו את המשכן בכל פעם ופרקוהו בעצמן ונסעו עמו ממקום למקום במדבר חשך ואפלה מקום נחש שרף ועקרב וכו', ואחר כך חזרו והקימוהו וכו', להורות לדורות שאפלו כשהמשכן יהיה נפרק וחרוב יגן עליהם, ואם יקשרו רצונם בקדשת המשכן ובית המקדש ובלי, והבל בזה הצדיקי אמת העוסקים בגנין המשכן בכל דור ודור כמו שמבאר בהתורה אומרה וכו' (סימן רפב) על ידי זה יוכלו לעבר בשלום בכל המדבריות בכל מיני חשך וצלמות אפלו כשעוברים חס ושלום במקום נחש ושרף ועקרב וצמאון וכו', שבכל מקומות אלו בהכרח שיעבר בהם הרוצה לנשח אל הקדש, בפרט מי שנכשל בכר במה שנכשל ורוצה לשוב שבהכרח שיעבר באלו המקומות, בבחינת מה שאמר רבנו זכרוננו לברכה על מאמר רבותינו זכרוננו לברכה בהינו דעאל וכו' (עין בהתורה רציצא בסימן כז). ומכלם יצילנו ה' על ידי תקף הרצון דקדושה שזיכה על ידי התקשרות לצדיקי אמת וכנ"ל.

או"ח מנחה ז' – (ח) כי הפעל תשובה צריך לזה ביותר מחמת שפכר טמטם הלב על ידי טפשות לב וכו', ותכף כשנתעורר בו איזה הרהור תשובה על ידי העלמת הנקדה המסתתרת בלב שגשאר מהרשימו בשביל קיומו, אז מתלהב הניצוץ מאד ורוצה להתדבק בשרשו

באור האין סוף וכו', שמנה בא שרופה מיד לקבל על עצמו כל התשובות שבעולם תעניתים וסגופים בלי שיעור מחמת שיודע בנפשו שקלקל הרבה וכו'. אבל אף על פי שקף ראוי אבל לא בשביל זה ימנע מהתשובה חס ושלום, מחמת שתקף הוא נסוג אחר במחשבתו וחושב שאינו יכול לקים סגופים וכו' כל כך ועל פן נמנע מהתשובה לגמרי, וזה מצוי מאד בכמה בני אדם, כי ישראל עם קדוש הפל חפצים לשוב אבל רבם המניעה מחמת רבוי ההתלהבות ה"ל שעל ידי זה נכבה לגמרי רחמנא לצלן וכו'. ועל פן עקר התשובה היא על ידי הצדיקים ותלמידיהם וכו' שקבלו דרכי אמת מרבים וכו'. כי באמת עקר התשובה היא בשבא האדם אל המקומות שהיה בהם מתחלה ושב מהם וכו', כמו ששמעתי מפיו הקדוש. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה היכי דמי תשובה וכו'.

אה"ע קדושין ג' ג' – פי יש אלפי אלפים ורבי רבבות דרגות בבחינת שמירת הברית, וכל החלוקים שפין מדרגות הצדיקים והפשרים שיש ביניהם אלפים ורבבות מדרגות עד אין קץ רבם ככלם הוא בענין שמירת הברית, אבל על כל פנים בשאינו בעל עברה, חס ושלום, הוא בכלל שמירת הברית, ואפילו אם עבר עברות מקום, אפילו אם עבר מה שעבר, חס ושלום, אף על פי כן אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ועקר התשובה שמעתי מפי רבנו זכרוננו לברכה שאמר שעקר התשובה הוא לבלי לעשות עוד מה שעשה, דהיינו בשבא למקומות אלו שהיה מקדם ועכשו פונה ערף מהם ואינו עושה עוד מה שעשה, זהו עקר התשובה, ורק זה נקרא תשובה, כמבאר בליקוטי תנינא. על פן אם יתחיל מעתה לעזוב דרכו הרע ומחשבותיו הרעים וירגיל עצמו לעסק בתורה ותפלה ותחנות ובקשות הרבה וכו' ולא ישוב עוד לכסלה, הוא גם כן בכלל שומרי הברית וכו"ל:

מעלה גדולה כשיש עדיין יצה"ר –

חור"מ חזקת מטלטלין ד' – (טו) וזה בחינת 'משכני' לשון יחיד, 'צריצה' לשון רבים, הינו פי על ידי בחינת פח המושף שמאיר מלמעלה בנפש האדם על ידי זה הנפש נמשכת תמיד אחר ה' יתברך, אבל הגוף הוא בחינת פח המכריח הרופה להפסיק בנ"ל, אבל העקר שיעמד האדם במלחמה זאת עד שיגביר הפח המושף על הכח המכריח עד שגם הגוף ישיש בגבור לרוץ ארח. ויהיה נמשך אחר ה' יתברך וכו"ל. וזהו משכני לשון יחיד, פי עקר פח המושף מלמעלה הוא מאיר רק בהנפש, אבל אנחנו מתגברים להפך גם הגוף שהוא בחינת פח המכריח לבחינת פח המושף כנ"ל. וזהו "אחרי צריצה". לשון רבים, הינו שאנחנו נרוץ אחרי בשני הכחות יחד בכח המכריח וכח המושף בגוף ונפש בבחינת ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך כנ"ל, פי זה עקר החכירה והנסיין של האדם שיגביר פח המושף על הכח המכריח עד שיעבד ה' יתברך בשני הכחות דיקא, פי אין קיום לכח המושף פי אם על ידי פח המכריח וכו"ל. וזהו בחינת מה שכתב אדונינו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה (בסימן מט) בליקוטי תנינא שהוא טובה גדולה מה שיש יצר הרע לאדם, פי עקר שלמות העבודה על ידי זה דיקא וכו', הינו כנ"ל:

הקדמה

גם תורה זו כמו הקודמת נקראת איגרת כמבואר בעלים לתרופה הנ"ל בשיחות. דהיינו שהיא כמו המשך ההדרכה להנכנס בעבודת ה' שהתחיל בתורה מח תנינא.

הסתירה שיש בין רצונו ית' לגלות מדת מלכותו, לרצונו לגלות מדת רחמנותו

מצד הדין הרי אין יחס כלל בין נברא לבורא שהוא ית' אין חקר ואין סוף לגדולתו, שלם בכל השלמויות, ואילו הנברא קרוץ חומר זמני, אפילו לא כיבחוש בן שלולית ביחס לאדם הצדיק ביותר, ששניהם חומר וזמניים בעולם. ואפילו מלך בשר ודם, כל העושה אפילו תנועה בעלמא נגד רצונו, נידון כמורד במלכותו, וחייב מיתה. הרי אלפי אלפים ק"ו לא מספיק כדי לבאר כמה מיתות חייב אדם שעושה תנועה בעלמא נגד רצון הבורא. והקב"ה ברא את העולם לגלות מלכותו (ראה ריש תורה מט עפ"י העץ חיים בתחילתו). נמצא מצד הדין אין שום קיום בעולם, לאדם שנברא עם יצה"ר, שא"א שלא יטעה במשהו, ויהיה נידון כמורד במלכותו וחייב אלפי מיתות.

אבל הקב"ה ברא את העולם גם לגלות רחמנותו, (ראה ריש תורה סד עפ"י מבוא שערם בתחילתו) וכמו שמלכותו מחייבת יראה נוראה, גם רחמנותו היא בתכלית השלימות, והוא רק טוב הרופה להיטיב בלי גבול. אלא שאין שלימות להטבה שהיא מתנת חנם, כי היא כנהמא דכיסופא (כמבואר במגיד מישרים יד טבת ולק"ה מתנה ה'), כי טבע המקבל להתבייש מהמשפיע לו (ראה שבת קד. ג' ד', גומל דלים, והד' פונה מהג', כי העני מתבייש מהעשיר הנותן לו)

וזהו שאומר המדרש² הביאו רש"י¹ בשינוי לשון – בתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. ונתן לנו מצוות כדי שהטוב שייטיב לנו היא כשכר על עבודתנו אותו בתורה ומצוות.

נמצא לכאורה לפ"י אע"פ שאמרו שתחילה עלה במחשבתו ית' לברא את העולם במדת הדין וכו', ואח"כ שיתף בו מדת הרחמים, אבל האמת לכאורה היא להפך, שכיון שרצה להיטיב בשלימות, לא יכול להיטיב במתנת חנם כנ"ל, לכן מצד מדת רחמנותו השלימה עלה במחשבתו לברא את העולם במדת הדין, ע"כ ציווה לנו מצוות, שע"י קיומן תהיה ההטבה כשכר עבודתנו. נמצא לכאורה שבאמת מדת הרחמנות קדמה.

ונראה שבאמת תחילה עלה במחשבה, היינו במלכות אין סוף, ומצד מדת המלכות, עלה במחשבה לברא עולם במדת מלכותו שהיא דין, וממילא גם השכר יהיה מצד הדין בלא בושא כלל, בחי' צדיק הניזון בזרוע (ברכות ז'). אלא שראה שאין העולם מתקיים בדין, והקדים מדת הרחמים וכו', נמצא למעשה שמדת הרחמים קודמת

² בראשית רבה פרשה יב פסקה טו – "ה' אלהים" – למלך שהיו לו כוסות ריקים אמר המלך אם אני נותן לתוכן חמין הם מתבקעין צונן הם מקריסין ומה עשה המלך ערב חמין צונן ונתן בהם ועמדו כך אמר הקב"ה אם בורא אני את העולם במדת הרחמים הוי חטייה סגיאינן במדת הדין היאך העולם יכול לעמוד אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים והלואי יעמוד:

¹ רש"י בראשית פרק א פסוק א – ברא אלהים – ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים:

למדת הדין, ועל כן אע"פ שמצד מלכותו הדין הוא נורא, אבל כיון שהוא רק לצורך מדת רחמנותו שתתגלה בשלימות, שעל כן הקדימה למדת הדין, על כן בהכרח שמדת הרחמים גוברת על מדת הדין. וראה דומה לזה בתורה קטו שהקב"ה אוהב משפט, דהיינו מצד רצונו לגלות מדת מלכותו, מאידך הקב"ה אוהב את ישראל, מצד רצונו לגלות מדת רחמנותו כנ"ל. ואת מדת טובו ורחמנותו השלימה מגלים רק ישראל ע"י קיום המצוות. ועל כן גם שהקב"ה עושה לאדם מניעות בעבודת ה' מצד שהדין, בהכרח שהוא מסתתר בתוך המניעות, מצד רחמנותו לסייע לו להתגבר עליהן.

ובזה נראה לבאר מה שאמר לעיל בתורה מח תנינא שהעולם הוא גשר צר מאד מאד והעיקר לא להתפחד כלל. והטעם נ"ל כנ"ל, כי באמת מצד מדת מלכותו ית', ראוי מאד לפחד, אלא שהפחד גורם ליפול מהגשר, לכן צריך לסמוך על רחמנותו. אבל באמת הוא גשר צר מאד מאד, מצד אחד לא לסמוך יותר מדאי על רחמנותו, ומצד שני לא להתפחד יותר מדאי ממדת מלכותו.

ונראה שזה גם הביאור בתורה מד תנינא שהזהיר מחומרות, כי באמת מצד מדת מלכותו ית', ראוי לאדם לעשות לעצמו סייגים וחומרות בלי סוף, כדי שח"ו לא יתחייב מיתה על מרידה במלכותו, אבל זה בעצמו מפיל לעצבות ודאגה שפוגם בעבודתו וגילוי מלכותו, לכן בהכרח לסמוך על מדת רחמנותו כנ"ל.

מהלך התורה

תחילה מבאר רבנו את הסתירה שיש בין רצונו ית' לגלות מדת מלכותו, לרצונו לגלות מדת רחמנותו. ומבאר שכיון שא"א לצאת חובת הדין¹, על כן אע"פ שצריך להשתדל כפי כוחו לצאת חובת הדין, אבל בגבול שלא יהיה זה בעצמו סיבה לפגום במלכותו, לכן יש לסמוך על רחמנותו. אמנם הגבול בזה הוא אצל כל אחד כפי כוחו, שצדיקים כפי כוחם הגדול משתדלים יותר לצאת חובת הדין (כברכות יז צדיקים נוזנין בזרוע²), ובינונים יותר סומכים על רחמנותו, והקטנים סומכים עוד יותר, אבל רק בגבול הש"ע. (ובאמת רק הצדיק האמת יודע היכן הגבול של כל אחד, כמבואר בלק"ה מנחה ז' טו"ו) והעיקר לא לפחד ממדת הדין יותר מדי, כל אחד לפי כוחו. ועל כן גם מזהיר כאן לא לחשוב על העבר, אלא רק חרטה והעיקר מכאן ולהבא.

נראה כיון שבאמת הסתירה הזו בין מלכותו לרחמנותו, היא כל כל חזקה, על כן רבנו כאן בתורה, שוואר מהאי להאי, כמה פעמים, שמתחיל מעומק הדין, ומיד מנחם בגודל רחמנותו ית', וחוזר לומר שצריך להיזהר גם ממחשבת עבירה ושרק תשובת המשקל היא תשובה, שזה בחי' דין, ומיד חוזר לנחם שהיא מעלה שיש לאדם יצה"ר, כי גם ההתלהבות דקדושה בעבודת ה', היא מחמימות היצר, וכמבואר בזוהר (א קלח.ו) שחדווה דשמעתתא גם הוא מזהיר ר.

נמצא שרבנו חוזר בתורה ג"פ על עניין המשקל, תחילה המשקל בין מדת הדין למדת הרחמים של הקב"ה, ושוב המשקל בזה אצלינו, ושוב בעניין היצה"ר שא"א בלעדיו, ואי אפשר איתו, אלמלא העזרה מהקב"ה.

¹ עיין ברכות יז: "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה" רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נוזנין בצדקה והם נוזנין בזרוע. וחד אמר כל העולם כולו נוזנין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נוזנין. פרש"י - כל העולם כולו נוזנין בצדקה - בצדקתו של הקדוש ברוך הוא, ולא בזכות שבידן: והם נוזנין בזרוע - בזכות שבידם, ובצדיקים משתעי קרא וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקדוש ברוך הוא: עכ"ל. בהכרח לומר לפי המבואר בתורה זו שהכוונה ביחס לשאר בני אדם אבל חובת הדין בעצמו אין לו סוף כנ"ל.

² בזרוע - דהיינו בזכויותיהם כנ"ל. ועיין תורה כ' שמשו רבנו נענש על שלקח ביאורי התורה מלב העליון בזכויותיו ולא ברחמים ותחנונים. כי נחשב כמו מכה ומכריח לין לו בקשתו. ובזכויותיו היה צריך לבטל את הרע מהעם.

³ לק"ה תפלת המנחה הלכה ז' כנ"ל באות ח' ועיין אות טו - ותקף בשנתעורר בו איזה הרהור תשובה על ידי העלמת הנקדה המסתמרת בלב שנשארו מהרשימו בשביל קיומו, אז מתלהב הניצוץ מאד ורוצה להתדבק בשרשו באור האין סוף וכו', שמנה בא שרופה מיד לקבל על עצמו כל התשובות שבעולם תעניתים וסגופים בלי שעור מחמת שידוע בנפשו שקלקל הרבה וכו'. אבל אף על פי שפך ראוי אבל לא בשביל זה מנע מהתשובה חס ושלום, מחמת שתקף הוא נסוג אחר במחשבתו וחושב שאינו יכול לקיים סגופים וכו' כל כך ועל פן נמנע מהתשובה לגמרי, וזה מצוי מאד בכמה בני אדם, כי ישראל עם קדוש הכל חפצים לשוב אבל רבם המניעה מחמת רבוי ההתלהבות הנ"ל שעל ידי זה נכבה לגמרי רחמנא לצלן וכו'. ועל פן עקר התשובה היא על ידי הצדיקים ותלמידיהם וכו' שקבלו דרכי אמת מרבה וכו'.... ואי אפשר לבאר הכל בכתב. ורק בשביל זה צריכין לנסע ולילך רגלי לצדיקים ותלמידיהם ולקיים עשה לה רב וקנה לה חבר, הכל בשביל לקבל עצות אמתיות הנמשכים ממים עמקים מאד. שעל ידי זה דיקא יש תקוה טובה לאחריתו. ועל פן באמת עקר התקון של כל אדם הוא על ידי מה שמבאר לקמן שה' יתברך גדול מאד ואין יודעין כלל וכו'. וצריכין רק לבטל דעתו נגד הצדיק וכו'.

⁴ זוהר תולדות מדרש נעלם דף קלח. - רבי יצחק ברבי יוסי הוה אתי מקפוטקאי ללוד, פגע ביה רבי יהודה, אמר ליה רבי יצחק, תאמר דחביביןא חכמי מתינתא אתעריו להאי עניינא תאמר לי בענין מה שחברינו חכמי המשנה נתעוררו לענין זה שלמדנו דיצר הרע יתנשי מן עלמא בר החיא שעתא לזיווגא שהיצר הרע יתכח ויתבטל מן העולם לבד מבשעת הזווג, אמר ליה חייך, הכי אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם כך נצוין היצר הרע לעולם כצורך המטר לעולם, דאלמלא יצר הרע תדוונא דשמעתא לא ליהו שאלמלא יצר הרע לא היתה שמחת הלימוד בעולם, וכן לא היה ענין פריה ורביה בעולם, אבל לא מנוולא פקדמיתא למחטי ביה אבל לא היה היצר הרע מנוול כמקודם לחטוא על ידו הדיא הוא דכתיב לא ירעו ולא ישחיתו פי היצר הרע לא ירע ולא ישחית עוד את ישראל, בכל הר קדשי וגומר פירושו אמר רבי שמעון, הוא לבא דמדוריה דיצר הרע ביה הר הקודש הוא הלב שבו מדורו של היצר הרע, רבי אליעזר אומר, לבא טבא בניינא דגופא ונשמטא לב טוב הוא בנין הגוף והנשמה, ובגין כך פתיב ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, והוא עקרא דכלא שהלב הוא עיקר הכל וכו צריך לאהוב את הקב"ה.

וצריך ליתן לו רשות רק בחמימות של קדושה, אבל בזהירות, לשקול אותו נכון, כי אחרי הכל הוא יצר הרע, לכן צריך להזהר גם היכן שהוא בקדושה, כגון בזיווג. ובאכילה שא"א בלעדיה וקשה לשקול כמה ומה לאכול. ובתוכחה מצוה להוכיח את חברו וכתוב ולא תשא עליו חטא, ובבית המדרש אמרו בזהר שממנו החדוה דשמעתא, אבל כידוע כמה צריך שם זהירות מהתנצחות וכוונה לכבוד עצמי וכו'. וכנ"ל שלדעת את המשקל הנכון צריך לעצת צדיק.

קושיות

א. (תשובת המשקל) זהו עיקר התשובה השלימה, ורק זה נקרא תשובה – צ"ע שפתח שזה עיקר התשובה וסיים שרק זה תשובה, משמע שבלא זה אינה תשובה. נראה כי באמת התשובה היא חרטה על העבר וקבלה לעתיד ומבואר בקדושין מט: וכן פסק הרמב"ם באישות ח' ה' המקדש על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, הרי זו מקודשת מספק, שמא הרזה תשובה בלבו. כי בהרהור לבד אפשר לעשות תשובה ונקרא צדיק, אלא ששלימות התשובה לחזור למעלתו הראשונה, זה רק ע"י הניסיון של תשובת המשקל.

ב. אנשים כאלו וכו' – צ"ע מדוע דווקא אנשים כאלו צריכים להיזהר ממחשבת עבירה, הרי כל אדם צריך להיזהר ממחשבת לעבור עבירה. ראה בפנים כי אין הקב"ה מצרף מחשבת רעה למעשה, אבל אנשים כאלו שכבר עברו, וצרפו מעשה למחשבתם הרעה, גם הקב"ה מצרף להם מחשבת למעשה, ולכן צריכים להיזהר מאד גם ממחשבת לעשות עבירה עוד יותר מכל אדם.

ג. מעלה שיש לאדם יצה"ר וכו' – צ"ע האם כוונתו לתחילת בריאת האדם, או לומר שאפילו צדיק שהכניע את היצה"ר יש בחי' של הפסד במה שכבר אין לו יצה"ר. וראה שפת אמת/י¹ שמביא דעת הרמב"ם שמעלת מי שאין לו יצה"ר גדולה יותר. ומיישב שהרמב"ם דיבר במי שהכניע אותו, אבל לכ"ע טוב שנולד האדם עם יצה"ר. וצ"ע נראה ממה שבאר רבנו שמעלת היצה"ר היא העבודה בהתלהבות האם גם לצדיק יש בחי' שמפסיד במה שכבר הרג את היצה"ר. ולכאורה ממה שמדבר ממעלת היצה"ר כהמשך לתשובת המשקל, משמע שמפסיד דבלא יצה"ר לא שייך תשובת המשקל. וראה בפנים שלכאורה זה דווקא בזמן, אבל צדיק שכבר עשה תשובת המשקל והרג את יצה"ר הגשמי אזי עולה מדרגה ונלחם ביצה"ר מלאך קדוש להמתיק הדין ולא לדחוק את השעה.

ד. רבנו מבאר שמעלת היצה"ר שאפשר לקיים את המצוות בהתלהבות, צ"ע מדוע רבנו לא ביאר פשוט שבלא יצה"ר אין בחירה ובלא בחירה לא מתגלית רחמנותו ית' השלימה שהרי ההטבה שלו היא נהמא דכיסופא. וגם השכר הוא לפום צערא אגרא. ונראה כיון שמצד השכר השלם מספיק שטרח הרבה להכניע את היצה"ר, אבל מצד ההתלהבות במצוות זה נשאר תמיד ובוה הצדיק מפסיד. ובשלמא צדיק יש לו עבודה במדרגה גבוהה יותר, אבל זקן באמת מפסיד כמבואר בספורנו קהלת יב א'י².

ה. רבנו מבאר שמעלת היצה"ר שאפשר לקיים את המצוות בהתלהבות, צ"ע א"כ מדוע אברהם אבינו עשה את היצה"ר טוב, ודוד הרג אותו, כמבואר בירושלמי. ונראה כנ"ל דאה"נ מפסיד את ההתלהבות אבל עולה למדרגה ששם העבודה היא בבחי' שמן בחשאי שהם ברורים והמתקת הדינים בשכל דייקא ובפחות התלהבות. (ראה בסוף התורה)

עד כאן ההקדמה

¹ שפת אמת עה"ת פרשת ראה דף קיג: – בהפטרה ישעיה נ"ד (נד טו) וכל בניך למודי ד' וגו'. בהקדים מאמרין על הפסוק בקהלת (י"ב י"ב א) וזכור את בוראך וכו' והגיעו שנים וכו'. עיין בבנינה לעיתים דרוש נ"ח (אולי כוונתו לחיב דחש א לשבת רח אלול דיה אבל ריצח) מה שפירש בזה. ואני אוסיף נופך בס"ד, כי כבר נחלקו הקדמונים איזה עדיף, אם המתאזה ומתגבר על יצרו, אם האיניו מתאזה כלל. דלדעת הרמב"ם מי שאינו מתאזה כלל, אין לו שום נטיה אל הרע הוא עדיף, כי הוא השלם במדותיו ובתכונותיו וחסיד יתקרי. וחלקו עליו, כי אדרבא המתגבר עדיף שעושה לכבוד קונו, מה שאין כן מי שטבעו כך, אם כן במה עובד אדוניו. והנה אמרם ז"ל (ספרא תו"כ סוף פרשת קדושים) אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר וכו', מסייע להחולקים. ואמרם ז"ל (ב"ב דף י"ז ע"א) בדוד שהרגו ולבי חלל בקרבי (תהלים קט כב), ואברהם הפכו לטוב כענין שנאמר (נחמיה ט ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה). הרי שנשתבחו במה ששוב לא היה בהם נטיה אל הרע, מסייע להרמב"ם. אבל באמת דאלו ואלו דברי אלקים חיים, דהתחלת האדם ודאי העיקר כהחולקים, דאם נטבע כך מבטן צדיק מה פעל, אבל כשעל ידי מלחמתו בחזקה כבשו כל כך עד שבא לבחינת דוד המלך ע"ה, ומכל שכן לבחינת אברהם, ודאי מה טוב ועדיף מהלוחם כל ימיו, והיינו כהרמב"ם. כללו של דבר דבהתחלתו קיימא לן כהחולקים, ובסופו כהרמב"ם. וזה אצלי אחד מן הכוונות בהפסוק (קהלת י"ב י"ב יג) סוף דבר הכל נשמע וכו', ר"ל דהאדם יש לו שתי שמיעות, יצר הטוב אומר לו עשה כך עבוד בוראך ית' ושמע למצותיו, ויצר הרע אומר לו ההיפך, והוא שומע לדברי שניהו ובוחר באחת מהן אם לטוב אם להפכו, אבל סוף דבר, ר"ל סוף דבר האדם ראוי להיות הכל נשמע את האלקים ירא וכו', ולא שמועה אחרת כו', ר"ל דרק זה הוא כלו אדם שהוא על תכלית המכוון בבריאה, מה שאין כן זה המנצח ולוחם עדיין, הוא רק מקצת אדם שלא נשלם עדיין, והשומע ליצר הרע הוא גרוע מבהמה, והוא נפלא בס"ד:

² ספורנו קהלת פרק יב פסוק א (א) וזכור את בוראך. להשתדל בעיני ובמעשה לכבודו: בימי בחורותיך. בזמן שתוכל למאוס ברע ולבחור בטוב ולעשות כמו כן הפך זה, כאמרם ז"ל עשה בעוד שאתה מוצא ומצוי לך ואתה בידך: עד. בעוד: אשר לא יבואו ימי הרעה. אפיסת הכחות בזקנה: והגיעו הימים אשר תאמר אין לי בהם חפץ. אין לי בהם תאות שום תענוג בחיי העולם הזה, כי אז לא תחשב לך לצדקה כל כך אם תחולל בהם מחטוא, כאמרם ז"ל חסריה לגנבא נפשיה בשלמא נקט די:

תורה מט' [יא]

לפי גדולותי הש"י ועוצם רוממותו ית', בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא שאינו כראוי לפי כבודו ית' הי' ראוי לבוא על האדם מה שראוי ח"ו ח"ו, וכמה שיתאמץ בעבודתו עדין לא יצא חובתו ביחס לרוממותו ושלמותו ית' שמצד מדת הדין/י.¹

אך הש"י מלא רחמים וכל העולם מלא רחמנות [י"ט/י"ט] כי הקב"ה ברא את העולם כדי לגלות בו מדת רחמנותו והוא רוצה מאד בהעולם הזה, המגושם, ובעבודת בני האדם שבו הקרוצי חומר דייקא/י"ט.

[י"ט] על כן אהובי, אחי, אתה המעין, נפשי ולבבי, חזק ואמץ מאד ובטח בה, כי לא יעזוב אותך. כי כל מה שעובר עליך, הכל לטובתך, ותסמוך על רחמי המרובים בלי שעור, כי השם יתברך גדול ומאד ולגדולתו אין חקר. ויש ענין שמתהפך הכל לטובה וזדונות נתהפכין לזכויות רק חזק ואמץ. (מוהרנ"ת בלק"ע/י"ט)

ע"כ צריך לחזק עצמו מאד בעבודתו בכל מה שיוכל, אף אם הוא כמו שהוא שיצרו הרע מתגבר עליו השכם הערב, ונדמה לו שלא יוצא חובתו אפילו מצד מדת הרחמים. ויסמוך על רחמי

¹ בתקפא מסומן כאן בסעות נב וכנ"ל

² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

³ בכל המדורות - גדולות, במנוקדים - גדולות, בקרו הורוביץ מחשבו - גדולות

⁴ **עיין יומא נג: כיון שפסע ג' פסיעות, יעמוד, ולא ישוב מיד, שלא יהא ככלב השב לקיאו (כידוע שרק כלב לא מואס במאכל שמקיא וחוזר לאכלו). הלכה זו כיצד לסיים את תפלת עמידה היא הוראה לכל, גם לצדיק הגדול ביותר, אם שב מיד למקום שעמד בו בתפלתו, נקרא ככלב השב לקיאו. כי באמת היחס בין אדם קרוץ חומר להקב"ה שאין לנו שום שמץ השגה בעצמותו ואפילו באור המאיר ממנו אולי כטפה מן הים וכשאנו באים להתפלל לפניו צריך להרגיש תכלית השפלות אדם קרוץ חומר גלום מעפר הפונה למלך מלכי המלכים וכו' שמצד הדין הטוהר א"א לצאת חובת כבודו באמת. ואעפ"כ הקב"ה מתאוה לתפילתם של ישראל, עד שבבחי' זו הוא כביכול אשה בחי' מקבל כמבואר בתורה טו. ובמקום גדולתו שם ענוותנותו.**

⁵ עיין תורה סד עפ"י ע"ח שאת כל העולם ברא כדי שתגלה מדת רחמנותו. ועיין מבוא שערים א' א' א', ווהר פנחס רנו: ד"ה פקודא תליסר

⁶ **תורה סד אות ו[א] פי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם, פי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו. ועל כן ברא את כל הבריאה מתחלת האצילות, עד סוף נקדת המרפז של עולם הגשמי, כדי להראות רחמנותו.**

מבוא שערים (להארי"ט) - שער ראשון חלק א פרק א - כיון שהכל אור א' בהשוואה לא היה בו שום שם או כינוי כי השם מורה על דבר קצוב ומיוחד להכיר הפרש שבין ספירה זו לחברתה אמנם כיון שהכל אור אחד לא היה שייך בו שם או כינוי או אות או נקודה ולא שום דמיון ותמונה כלל. וגם לא נובל לכנותו בכינוי רחום או חנון כו' כי מכיון שלא היו נבראים על מי ניכר רחמנותו וכן בשאר (השינויים) (הכינויים) (נ"ל צמח) וזה נזכר בפרשת פנחס דף רנ"ז ע"ב ח"ל אף הכי מרי עלמא קודם דברא עלמא ובריאן דיליה למאן אתקרי רחום וחנון או דיין כו' ע"ש. אמנם כאשר עלה ברצונו הפשוט להאציל העולמות להוציא כחותיו מן הכח אל הפועל כי איננו יכול להקרא מלך או רחום או חנון או דיין וכיוצא אלא לאחר בריאת העולם כמ"ש במבוא שערים או הוצרך תחלת הכל לברוא המקום והחלל הפנוי לשיאצל אח"כ העולמות תוך החלל שהוא כבדאם הבונה בית חתנות לבנו ואח"כ מכניסו לתוכו ועושה לו חופה ובתחילה ברא ועשה המקום של כל העולמות כלם מראשית א"ק ע"ס עולם העשיה ואח"כ ברא עולמות עצמם. והנה אחר שהא"ס היה בתחילה ממלא מקום כל העולמות שברא אח"כ ולא היה או מקום פנוי הוצרך שא"ס בעצמו יצמצם מציאותו ואורו ויניח מקום פנוי להאציל בתוכו העולמות.

זוהר פנחס רע"מ דף רנו: פקודא תליסר, קריאת שמע, ואית למנדע, דאיהו אתקרי חכם בכל מיני חכמות, ומבין בכל מיני תבונות, וחסיד בכל מיני חסדים, וגבור בכל מיני גבורות, ויועץ בכל מיני עצות, וצדיק בכל מיני צדקות, ומלך בכל מיני מלכות, עד אין סוף עד (ס"א כתר) אין חקר: ובכל אליו דרגין, בחד אקרי רחמן, ובחד אקרי דיין, והכי בכמה דרגין עד אין סוף: (ושואל) א"י הכי אם כן שאנו מייחסים דין ורחמים באין סוף, שגוי אית בין רחמן לדיין נמצא שיש שינוי בין רחמן לדיין, ולפי זה נמצא שהא"ס ב"ה משתנה ממדה אל מדה, ואין זה אחדות פשוטה, ומשיב אלא קודם דברא עלמא אלא קודם שברא האין סוף ב"ה את העולם, אתקרי הוא בכל אליו דרגין היה הוא נקרא בכל אלו המדרגות, כי כיון שהיה רוצה לברוא את העולם, בהכרח שהיה צריך להמשיך אל הנבראים הרחמים והדין, כדי שלא ימצאו בלי סדר ובלי הנהגה, אבל בו בעצמו אין בו שום שינוי, והכל הוא על שם בריין דהו עתידין להבראות על שם הבריות שהיו עתידות להבראות, ר"ל מצד הנבראים שיבראו על ידו יש מאין, מתייחסים אלו השמות והכנויים אליו, דאי לאו בריין דעלמא שאם לא היה ברצונו הפשוט לברוא ברואים בעולם, אמאי אתקרי רחום דייין למה הוא נקרא רחום ודיין, אם אין על מי לרחם ואת מי לדון, אלא מוכרח לומר שנקרא כן על שם בריין דעתידין על שם הברואים העתידים להבראות, אבל בו בעצמו אין שום שינוי ח"ו, כי הפעולות אינם נמצאים בעצמותו, אלא ממה שנמצא ממנו אל זולתו. ובגין דא ובשביל זה לפי שאין לו שם עצם, לכן כל שמותיו כל השמות אפילו השמות שאינם נמחקים, אינן פגויין דיליה הם רק הכנויים שלו, לפי שבשם א"ל יקרא רחמן, ובשם אלהים יקרא דיין, על שם עובדין דיליה כגוונא דא ברא נשמתא בדיוקנא דיליה, דאתקריאת על שם פעולות דילה בכל אבר ואבר דגופא, דאתקרי עלמא ועירא, כגוונא דמארי עלמא אתנהיג בכל בריין ובכל דרא כפום עובדו, כך נשמתא כפום עובדו דכל אבר ואבר, ההוא אבר דעביד ביה פקודא, אתקרי נשמתא לגבי חמלה וחסדא חנא ורחמי, ובההוא אבר דעביד ביה עבירה, אתקרי נשמתא לגבי דינא וחמיה וכעס, אבל לבר מן גופא למאן תהא חמלה או אכזריות: אוף הכי מארי עלמא, קדם דברא עלמא וברא בריין דיליה, למאן אתקרי רחום וחנון או דיין?, אלא כל שמהן דיליה אינן כנויין, ולא אתקרי בהון אלא על שם בריין דעלמא, ובגין דא כד מארי דרא אינן טבין, איהו אתקרי לגבייהו יהו"ה במדת רחמים, וכד מארי דרא אינן חייבין, אתקרי אדנ"י במדת הדין, לכל דרא ולכל בר נש כפום מדה דיליה, אבל לאו דאית ליה מדה ולא שם ידיע:

⁷ עיין תורה ד' - פי הקדוש ברוך הוא רוצה בעבודתו, כמו שכתוב: (בתפלת יום כפור) וְאָבִיִתְּ תַהֲלֶהּ מִגּוֹשִׁי עֶפְרַיִם, מְקַרְצֵי חֲמֹר'.

⁸ עיין לק"ע התחזקות אות לו מה שהוסיף כאן מוהרנ"ת.

⁹ ליקוטי עצות התחזקות אות לו. וצ"ע מדוע לא העתיק תיבות אלה בקיצור ליקוטי מוהר"ן השלם.

המרובים מאד בלי שיעור, כי הקב"ה אוהב כל יהודי וחושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח/ט על כן **בוודאי לא יעזוב אותו אף אם עבר מה שעבר**. כי אע"פ שהקב"ה הוא מלך, הוא מלך רחמן כנ"ל, לכן ע"י תשובה, **העבר אין** [כ"א], ואפילו אם בכל יום עושה תשובה מחדש, ואפילו על עבירות שחזר אליהם, אחרי שעשה עליהם תשובה, בכל פעם שעושה תשובה ברצון אמיתי שלא לשוב עד שיעיד עליו יודע תעלומות/כ"ב שבאותו רגע באמת גמר בלבו, שלא לשוב לחטאו, בזה נמחל העבר, **והעיקר לקבל על עצמו מכאן ולהבא לא יעשה עוד ויהיה שב ואל תעשה עכ"פ, הן במחשבה והן במעשה**. אף על פי שאין הקב"ה מצרף/כ"ג מחשבה רעה למעשה/כ"ד, דהיינו אם אדם חושב לעשות עבירה לא יענש/כ"ה כאילו

^ט **כמבואר במדרש** (בר א ד) שישאל עלו במחשבה תחילה לבריאת העולם. ובלק"ה תפילין הלכה ד' ד' **השם יתברך מלא רחמים וחושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח**, ועל כן שולח לנו צדיקים גדולים ונוראים מאד, ועל ידי הדעת הגבה של בחינת מחלקת דקדושה, שהוא בחינת מקיפין, על ידי זה דיקא הם מתקנין ומחזירים בתשובה אפלו אלו הרחוקים שפגמו בטפי המוח. ושם נשיאת כפים הלכה ד' ז' וכל הטובות והנסים והנפלאות שהשם יתברך עושה עמנו בכל יום ובכל עת הכל הוא רק מה שהוא יתברך חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח לעולם. והוא מסבות מתהפך לפעלם, באפן שיופה האדם למה שיופה אם ירצה. ואם לאו על כל פנים לא יהיה נאבד לגמרי.

² עיין פלא יועץ ערך דאגה ולק"ה ברכת ההודאה ו' סב

^{כא} **ספר פלא יועץ** - ערך דאגה - כבר אמר החכם העבר אין העתיד עדין דאגה מנין קום שתה יין שאם הדבר כבר עבר מה יועיל בדאגה האם יוכל להשיבו ולא די לו רעת הדבר שאירע לו אלא שיוסיף רעת הדאגה וחיי צער יהיה יסחנו מדעתו ואם הוא דבר שעתידי להיות אם יש תקנה יעשה התקנה ואם לא יש תקנה מה יועיל בדאגה יבטח בשם ה' וישען באלק"ו, וכו'...

לק"ה ברכת הודאה הלכה ו אות סב - פי עקר התהוות הזמן נמשך בשרשו מבחינת המתן עד שאתישב הנ"ל, פי באמת אין שום זמן כלל (כמו שמבאר על פסוק אני היום ילדתיך בלקוטי תנינא סימן סא). רק כל הזמן הוא בשביל הבחירה שהאדם צריך לעבר בזה העולם מספר ימי חייו כדי שיקשר הזמן למעלה מהזמן, פי זה העולם הוא במקום ובזמן, וצריך האדם לעבר בו כדי שיקשר בחינת הזמן והמקום לבחינת למעלה מהזמן, (ועין מזה בדברינו במקום אחר בהלכות מילה הלכה ד על פי התורה אני היום ילדתיך הנ"ל). ועקר הזמן נמשך מבחינת המתן הנ"ל שהוא בחינת בח המסדר והמישב את המחזין שהוא המעבב הנ"ל שעקר התקון על ידי שמחת המצוה וכו'..... ועקר כל זה זוכין על ידי עשיית המצוה בשמחה כנ"ל, פי שמחה היא החיות והקיום של כל ימי האדם פי באמת אין שום זמן כלל כנ"ל. וכמו שראוין גם בגשמיות שאינן כלום פי הזמן פורח מאד מאד ביצל עובר ובאבק פורח וכענן פלה וכו', פי העבר אין והעתיד עדין וההווה בדרף עין וכמובא בספרים הרבה מזה. וימי חייו הכל, הכל הבלים, הכל הבלים (כמו שאיתא במדרש קהלת פרשה א). הבהל של הבל השביעית וכו' שאין בו שום ממשות וכו', ואין נשאר מכל הזמן העבר וההווה והעתיד כי אם מה שחוטפין ממנו איזה טוב תורה ותפלה וצדקה ומעשים טובים ורצון והשתוקקות נמרץ לה' יתברך והתקרבות לצדיקים וחסדים אמתיים וכו', והעקר הוא השמחה שהיא נקדת כל המצוות שהוא עקר החיות והקיום וכו'.. ועל כן עקר החיות שהוא בזמן ובמקום הוא על ידי זה היום והזמן שזוכין בו לשמחה של מצוה לשמח בו יתברך, בבחינת זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, שרק זה היום עשה ה' בשזוכין לגיל ולשמח בו, כי משם כל החיות וקיום הימים והזמנים שהם ימי חיי האדם. פי הרשעים שאינם זוכים לשמחת המצוה, באמת אין להם שום חיות, ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה הרשעים בחייהם קרויים מתים, מאחר שאינם זוכין לקשר הזמן למעלה מהזמן לקבל חיות ממקור החיים על ידי שמחת המצוה כנ"ל. וכן להפך אפלו הצדיקים הגדולים בשאינם נוהרים להמתין עד שיתישבו כראוי ומחם רודפם ביותר מדאי להשיג, אינם יכולים לחיות בזה העולם כלל, כי זה בחינת בקרבתם לפני ה' וימתו, בחינת הציץ ומת. על כן עקר החיות של הימים והזמנים שחי האדם בזה העולם, הוא על ידי בחינה הנ"ל על ידי שזוכה לתקן המישוב והמסדר כראוי על ידי עשיית המצוה בשמחה וכו' כנ"ל.

^{כב} **רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ב (ב)** ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו' וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו' וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו:

^{כג} **הלשון מצרף צ"ע ועיין ספר המקנה על קידושין דף מ**. נראה דיש לפרש מה שאמרו חז"ל שהקב"ה מצרף מחשב טוב למעש ולא אמר שהקב"ה מחשיב למעש והוא שאמרו חז"ל כל העושה מצוה אחת קונה לו סניגור אחד וכל העובר עביר אחת קונה לו קטיגור אחד והוא ענין המלאך שנבר' בעשיות המצוה ויש בו בחינות גוף ונשמה כי במעש המצוה נברא גוף המלאך ובמחשב נברא נשמה למלאך והנה במחשבת המצוה לבד אף שנברא ממנו נשמה של המלאך מ"מ אין המלאך בשלימות וכן כשאדם עושה מצוה בלא כוונה אינו בריאת המלאך אלא כגוף בלא נשמה ובחסד השי"ת כשאדם מחשב איזה מחשב אף שלא עשה מעשה ואח"כ עשה מעשה שלא לשמה או שלא בכוונה שמצרף שניהם ידח שניתן הנשמה בתוך הגוף אף שלא נתהוו ביחד וזהו לשון מצרף מחשב טובה למעש אבל בעביר אע"פ שאדם מהרהר בעביר ובפעם אחרת עושה חטא בשוגג אין הקב"ה מצרף המחשב רעה למעש לעשות קטיגור שלם וכיון שהם נפרדים שניהם אין מועילין כלום אך יש בדבר זה תנאי דאם השוגג הוא בא ע"י המחשב אע"פ שאינו ביחד מ"מ כיון שהמחשב הוא הגורם למעש או מצרפות המחשב למעש והוא ענין שאמרו חז"ל ונשמרתם מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי קרי בלילי הרי אע"פ שאינו עושה במזיד מצרפה הקדוש ברוך הוא למעש ונברא ח"ו קטיגור אחד וזה שאמר כאן מחשב שעושה פירי הקדוש ברוך הוא מצרפה למעש ר"ל שהמחשב גורמת שיע"ז בא מעשה. עכ"ל.

^{כד} **קדושין דף מ** - מחשבה רעה (אם חשב לעשות עבירה ולא עשה) אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר (תהלים סו יח) "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'", ואלא מה אני מקים (ירמיה ו יט) "הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם?" מחשבה שעושה פרי (דהיינו שהוציאה לפועל במעשה) הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה (ונפרעין ממנו גם על המחשבה), מחשבה שאין בה פרי, אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, ואלא הא דכתיב (חזקאל יד ה) "למען תפוש את [בית] ישראל בלבם", אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב, דאמר מר חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה. עולא אמר: כדרב הונא, דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא נעשית לו כהיתר.

מהרש"א - אפילו חשב לעשות מצוה ונאנס כו'. קאמר אפילו לגבי לא עשאה אבל נאנס דוקא נקט דאם לא עשאה בלא אונס הרי עבר אמצות עשה ואין להקשות דאם כן מאי מיייתי במחשבה רעה דומיא דהכי דאין הקב"ה מצרפה למעשה ואימא דההוא קרא לא איירי

עשאה/כ"ו, אבל אם כבר הוציא לפועל מחשבתו הרעה, אזי כשעושה תשובה צריך להיזהר גם ממחשבה רעה, כי אחרי שכבר הוכיח שלא נבהל מלעשותה בפועל, יענש עליה אפילו אם רק חשב לעשות ולא עשה/כ"ז. **כי גם המחשבה של אנשים כאלו/כ"ח** שכבר צרפו המחשבה למעשה היא **ג"כ עשיה** [כ"ט] כיון שכבר הוציא לפועל מחשבתו הרעה פעם אחת, חשוד הוא על אותה עבירה, ומיד כשחושב לעשות נחשב כאילו עשה, **כי גם בעולם העשי' יש מחשבה**, והמחשבה שבעולם העשיה נחשבת עשיה/ל"ג, על כן נענשים עליה, **וצריך להיות שב ואל תעשה, במעשה ובמחשבה כנ"ל. ומה שנעשה עמו ממילא** דהיינו מה שנכשל בשוגג **אל יחוש ואל יסתכל על זה כלל** [ל"א] כי אפילו אם ידחו אותו ויפילו אותו לעבירה כמבואר לעיל בתורה מח תנינא לא יבהל אלא ימשיך בשלו לכסוף ולהשתדל בעבודת ה' :
וכנ"ל שאע"פ שהקב"ה הוא מלך, אבל הוא מלך רחמן ורוצה בעולם, ואע"פ שצריך מאד להיזהר מעבירה, אבל הדאגה בזה יותר מדאי היא רעה, ובקל מפילה לעצבות.

וכנ"ל בתורה מד תנינא שעל כן הזהיר רבנו לעבוד בתמימות, בלא חקירות אם יצאתי חובתי או לא, רק לקיים בפשיטות את השלחן ערוך בלא חומרות. וכנ"ל תורה מח שאע"פ שהעולם הוא גשר צר מאד מאד העיקר שלא להתפחד כלל, כי אע"פ שבאמת הקב"ה הוא מלך ובכל תנועה אפשר להתחייב כמורד במלכות, אבל מאידך הוא רחמן גדול מאד וברא את כל העולם לגלות רחמנותו. והגשר בין מלכותו לרחמנותו הוא צר מאד מאד, שכל סטייה אפשר ליפול ממנו לתהום, כי מצד אחד הפחד שמא יחטא גם הוא רע ומפיל מהגשר לעצבות ודאגה, ומצד שני אם יסמוך על רחמנותו ית' יותר מדאי, לא יתאמץ בעבודתו. על כן צריך להתחזק בעבודה ולסמוך על רחמנותו, ולהיזהר ממזיד אפילו ממחשבה, אבל מהשוגג לא להיבהל, וכ"ש מהעבר. ונראה שעל כן אמר רבנו טוב בכל יום בתחילתו למסור כל תנועותי על ה' ית'/ל"ו.

אלא שלא עשה העבירה בלא נאנס אבל אם לא עשאה ע"י אונס ואם לא נאנס היה עשאה הקב"ה מצרפה נמי למעשה כמו במחשבה טובה וי"ל ע"פ מ"ש בפי' גט פשוט בג' דברים אין אדם ניצול בכל יום מהרהור עבירה ועיון תפלה ואבק לשון הרע והשתא האי קרא און אם ראיתי בלבי גו' לא אצטרף לאשמועינן בשלא עשאה בלא נאנס דהא מלתא דפשיטא היא כיון דא"א בלא הרהור ולא אצטרף לאשמועינן אלא בשלא עשאה ע"י אונס ואם לא נאנס היה עשאה ואפי"ה אשמועינן דאין הקב"ה מצרפה למעשה וע"פ דרכנו נתכוין בקרא דבתר הכי אכן שמע אלהים הקשיב בקול תפלתו ר"ל ולא עוד גם תפלתו הקשיב אע"פ שאין אדם ניצול מהרהור עבירה בתפלה כמו שפירשו התוס' שם עיון תפלה היינו הרהור רע בתפלה וטיים ברוך ה' אשר לא הסיר תפלתו בשביל הרהור עבירה וזה ודאי חסדו ששומע תפלתו בכה"ג וק"ל:

מרומי שדה – עולא אמר כדרב הונא דאר"ה כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה כו'. דטעם הענין שמחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, כי אולי בבואו למעשה היה חוזר בו, ולא היה כח הנפש מניח לעשות רע, אבל כאשר נעשית לו כהיתר שוב אין מפריע. ובוה מיושב נמי הא דאי' בנזיר דף כ"ג א' במי שחשב לאכול חזיר ועלה בידו טלה צריך כפרה, היינו שאינו דומה למחשבה כי פעל ועשה רע אלא שטעה בכך: עכ"ל. **וצ"ע ראה מאירי לעיל דכפרה דואי חייב ורק לא יענש בשלא הוציא לפועל מחשבתו אבל נזיר הנ"ל כן עשה מעשה בכוונה רעה רק שלא עלה בידו לכן ראוי גם להענש ומחילה וכפרה שלא יענש.**

כ"ה דף על הדף מסכת קידושין דף מ. אבל בגוי הוא להיפוך, שעל מחשבה רעה הוא נענש. ועל מחשבה טובה אינו מקבל שכר רק על המעשה. **וביאר המהר"ל** (הובא בבני יששכר תשרי ב' ה') דאיש ישראל הוא טוב בעצם, ולכן מקבל שכר גם על מחשבתו הטובה, אבל על מחשבת עבירה אינו נענש, כי אין זה אלא מקרה אצל, ואנן סהדי שגם לולא המניעה שאירע לו לא הי' מבצע את זממו להרע.

כ"ו כאילו עשאה – צ"ע פשיטא הרי לא עשה, ואע"פ שהוא דבר חמור אבל איך אפשר להענישו כמו את מי שעשה. ואולי הכוונה כאילו ולא ממש.

כ"ז שכיון שהוא בעצמו כבר צרף מחשבה למעשה, לכן כששב על עבירה זו, צריך להיזהר גם מהמחשבה לעבור. כך ראיתי בשם להורות נתן עה"ת שכתב בשם קדמונים שמחשבה רעה אינה נחשבת למעשה דווקא כאשר האדם לא עבר עבירה זו מקודם, אך אם הוא עבר כבר את העבירה מקודם וכעת חישב לעשות שוב, נחשב למעשה עבירה. וכן משמע במרומי שדה ומהר"ל הנ"ל.

כ"ח אנשים כאלו – צ"ע מדוע לא כל אחד צריך להזהר ממחשבה רעה, אפילו אם הקב"ה לא מצרפה לרעה, אבל גם לחשוב לעשות עבירה זה עבירה. ועל אנו מתוודים ביום כפור על חטא שחטאנו לפניך בהרהור הלב. וראה תנחומא צו יג שקרבן עולה בא על הרהור הלב, דכתיב "זאת תורת העולה" וכתוב (יחזקאל ב') "העולה על רוחכם". וזו סברא פשוטה שהחושב לעשות עבירה זו מרידה במלכות שמים. ועיין מאירי קדושין ט: לעולם יזהר אדם שלא להרהר בעבירה שאע"פ שמחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה כלומר שאין נענש בה כאלו עשה מעשה מכל מקום נענש הוא עליה אחר שהוא מכוין בהרהורו לכונת עשיית העבירה ושלא נמנע מעשייתה מצד כבישת יצרו אלא שלא נודמן לידו להוציא הרהורו לפועל: ועיין ישמח משה פרשת פנחס אריכות גדולה בענין מחשבת עבירה האם היא עבירה, ובשו"ת עמודי אש בהקדמה אריכות גדולה לבאר מאמר הגמ' יומא ב"ט הרהורי עבירה קשה מעבירה.

כ"ט כי אע"פ שאין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה (קדושין מ.) אבל אנשים כאלו שכבר הוציאו מחשבתם הרעה לפועל במעשה, אצלם המחשבה הזו אם חוזר אליה מצטרפת למעשה.

ל מחשבה של עולם העשיה נחשבת עשיה – אין הכוונה לכל מחשבה של אדם שהוא בעולם העשיה, אלא רק מי שכבר הוציא לפועל דהיינו לעשיה את מחשבת עבירה, נחשבת מחשבתו שהיא בעולם העשיה, שהרי לא נבהל מלעשות מחשבת עבירה.

כ"א דהיינו שמא יחטא בשוגג בעתיד, צריך לסמוך על רחמינו ית' הרבים.

כ"ב שיחות מוהר"ן אות ב' – טוב מאד להשליך עצמו על השם יתברך ולסמוך עליו. ודרכי, כשבא היום אני מוסר כל התנועות שלי ושל בני והתלויים בי על השם יתברך שיהיה הכל כרצונו יתברך, וזה טוב מאד. גם אזי אין צריך לדאג ולחשב כלל אם מתנהג כראוי אם לאו מאחר שסומך עליו יתברך. ואם הוא יתברך רוצה בענין אחר, הוא מרוצה להתנהג בענין אחר כרצונו יתברך: וכן כשמגיע שבת או יום טוב אזי אני מוסר כל ההתנהגות וכל הענינים והתנועות של אותו השבת או היום טוב להשם יתברך שיהיה הכל כרצונו יתברך. ואזי אין שמתנהג באותו השבת ויום טוב שוב אינו חושב וחושש כלל שמא לא יצא ידי חובה בהנהגת קדושת אותו היום, מאחר שכבר מסר הכל להשם יתברך וסמוך עליו יתברך לבד (כמאמר החכם (כספר מנחת יצחק לידעיה הפנימי מוזנז של הרי"א) אם תפקיד ביד האלקים כל הענינים תגיע אל נתיב הטובה) :

כהמשך למה שביאר שיעקר התשובה היא מכאן ולהבא, מבאר עתה שלימות התשובה היא תשובת הבאה, [תשובת המשקל בלשוננו] כי סתם תשובה היא שמתחרט ומקבל על עצמו באמת עד שיעיד עליו יוצרו שבאמת עתה גמר בלבו שלא לשוב לעוולתו. אבל עדיין אין ערב לו שכשיגיע הניסיון לא יתפתה שוב, על כן שלימות התשובה היא כשבא לאותו ניסיון ועומד בו.

(בלק"ה מכנה תשובה זו תשובת המשקל, אבל בספר הרוקח/י² ובש"ה הקדוש מבואר שנקראת תשובת הבאה, ואילו תשובת המשקל היא ששוקל הייסורים כנגד ההנאה שנהנה בעבירה. ואולי כיון שהיום אין לנו הכח לתשובת המשקל האמיתי, כידוע שהתשובה לפי הרוקח שחי בתקופת הרמב"ם ותוס' היא קשה מאד. וכידוע שהבעש"ט כבר היקל בזה/י², ועוד יותר רבנו ביטל גם את התשובה ע"י תענית/י² ראה תורה פו תנינא ושיחות הר"ן סימן קמ, שרק קטני אמונה צריכים תענית, כי בוודאי אפשר לעבוד את הקב"ה בכל דבר/י², ואולי על כן היום נקראת תשובת הבאה, תשובת המשקל)

ודע שיעקר התשובה השלימה היא כשאדם זוכה שה' ית' מזמן לו להיות עובר באלו המקומות ממש שהיה מקודם התשובה כל אחד לפי מה שעבר עליו בימים הקודמים, וכשעובר באלו המקומות והעניינים שהי' מתחילה ממש, ועכשיו פונה עורף מהם וכופה יצרו לבלי לעשות עוד מה שעשה, זהו עיקר התשובה השלימה כמבואר בגמרא יומא פו: [י"ז/י²], ורק זה נקרא תשובה [ל"ט/י²] כי רק כך מוכיח שבאמת שב ושהוא ירא מהמלך יותר משהוא ירא

² **ספר הרוקח** (לרבי אליעזר מגרמייא סוף אלף החמישי) הלכות תשובה סוף סימן א – וד' ענייני תשובה הם: תשובת הבאה, תשובת הגדר, תשובת המשקל, תשובת הכתוב. וג' ענייני תשובה מצויין, אבל תשובת הבאה אינה מצויה: ושם סימן ב' – תשובת הבאה. אם חטא באשת איש ובאתה אותה האשה לידו והיה יכול לחטא כמו בראשונה ומונע ואינו חוטא. ושם סימן ו' – תשובת המשקל. כפי הנאה שנהנה בנשיקה ובמשמוש ובהעראה יש לו להצטער בדאגת הלב ויתענה לכל הפחות מ' יום ולא יאכל בשר ולא ישתה יין בלילה שיש לו להתענות למחר ולא בלילה לאחר תעניתו ויצטער בשכיבתו יומם ולילה לשקול הצער כנגד חשק ונשק התאוה אשר נהנה:

² **אע"פ שהבעש"ט** בצוואת הריב"ש משמע שצריך להתענות, עיי' בעש"ט עה"ת בראשית אות קסט קע, שמבאר כיצד יחזיק מעמד בתענית הפסקות, ומי שלא תיקן נפשו צריך להתענות אע"פ שהסגופים מביאים לעצבות. אבל שם אות קעד יזהר מפניות וכוונה כדי לזכות לרוח הקדש וכיו"ב. ושם מקור מים חיים אות קנב כתב שבעולם התמורות שוחקים מאיש זה. ושם אות קנא מביא מעשה באחד שהתענה הפסקות עד שמת ורבי גרשון מפיטוב בעט בו וגער בו על שיטתו להיות כמוהו. ועי"ש בשם יסוד שרש העבודה שכתב שאין להרבות בתעניות כי אם מי שגופו חזק מאוד בבריאות, או שידוע בעצמו שיש לו נשמה גדולה, וכל כוונתו בכל מעשיו אינו כי אם לשם שמים.

בשבחי הבעל שם טוב מובא סיפור, שהבעל שם טוב גער ברבי מיכל מזולטשוב שנתן לאחד שנכשל בעבירה בשוגג, תשובה קשה ביותר שלא היה יכול לעמוד בה. – וזה תוכן הסיפור, על פי לשון שבחי הבעל שם טוב, בשינויים קלים: פעם אחת אירע שאיש אחד חילל שבת בשוגג, הוא בא לפני הרב רבי מיכל לבקש ממנו תיקון על חטאו הגדול של חילול שבת החמור. הרב סירר לו תשובה חמורה מאד כפי שכתוב ב"רוקח" ובשאר ספרים, להתענות הרבה תעניות, לגלגל עצמו שלג ולישב במים קרים בימות הגשמים, בתוך קרח, כדי צליית ביצה קלה. כאשר החל האיש להתנהג בדרך התשובה שקיבל מהרב מזולטשוב, הביץ שלא יוכל לקיימה כראוי בשום אופן מחמת תשישות כוחו. כאשר באחד הימים הגיע הבעל שם טוב לעיר הסמוכה, נסע אליו לשבת כדי שיתן לו תיקון קל יותר שיוכל לעמוד בו. הבעל שם טוב נעתר לו והורה לו לקחת ליטרא אחת של נרות להדליקם בבית הכנסת לכבוד שבת קודש, וזה יהיה תיקונו. הלה נשאר עומד משתהה ומשתומם: מה תועיל לו נדבה מועטת כזאת לעוון חילול שבת החמור מאד? הבעל שם טוב שאלו לפרש השתוממותו. או סיפר לו האיש את כל המאורע, ועל דבר שרבי מיכל סירר לו תיקון חמור מאד שאי אפשר לו לעמוד בו. הבעל שם טוב עמד על דעתו, והורה לו לעשות כאשר ציווה, וזו תהיה תשובתו השלמה. היהודי הלך מהבעל שם טוב שמח וטוב לב. מיד בבואו לקח ליטרא נרות ונשא אותם בשמחה לבית הכנסת ליתן אותם לשמש בית הכנסת להדליקם. כבואו לבית הכנסת ולא פגש את השמש, תלה את צרור הנרות על יתד והלך לדרכו. לפתע הופיע בלב ואכל את נרות החלב. הדבר הוסיף יגון על יגונו ושבר על שברו, ונסע תיכף ומיד לבעל שם טוב וסיפר לפניו על צערו אשר נדבתו הלכה לכלב במקום לבית הכנסת, להבדיל. הבעל שם טוב אמר לו שישוב ויביא פעם נוספת ליטרא נרות לבית הכנסת, וזאת הפעם לא יאכל אותם הכלב. הבעל שם טוב גם ביקש ממנו להודיע לתלמידו רבי מיכל כי הוא מבקש ממנו לבוא אצלו לשבת הבאה. האיש קיים את הנאמר לו. ואכן לשבת הבאה נסע רבי מיכל להבעל שם טוב. אבל בגלל תקלה בעגלה, התאחרה השעה והוכרח לרדת מהעגלה מבעוד יום, והגיע רגלי אל הבעל שם טוב כאשר כבר עמד לקדש על היין וכוסו בידו. כאשר הבעל שם טוב ראהו נתן לו שלום ובוה הלשון אמר לו: "נו מיכל'ע, מעתה תידע איך ליתן תיקון חמור למחלל שבת בשוגג. איש שלא טעם טעם חטא מימיו [כמוך] איך תדע ותרגיש כאב ושברון לב של יהודי שנכשל, חס ושלום, בעבירה, ואיך יכול אתה לתת לו תיקוני תשובות כאלו? להוי ידוע לך שבשבירת הלב שהיה לאיש זה מהחילול שבת שארע לו כבר נתקן ונמחק החטא לגמרי". אחר כך עשה הבעל שם טוב קידוש. ומסיים ה"שבחי הבעל שם טוב": "נשמע מזה שיעקר התשובה היא שבירת הלב והחרטה, ולא הסיגופים". (דיבורי אמונה ח"ב פרק כג)

² **בספר המידות** (תשובה יט) כתב רבינו: "יש להקל אופן התשובה על החוטאים", כלומר לא להכביד יותר מדי על אלו הרוצים לחזור בתשובה. עכ"ל. **אמנם כבר** בימי חז"ל תיקנו תקנת השבים כגון מריש הגזול ועוד. אבל סגופים על עבירות היו קשים כמבואר בהרוקח הנ"ל אלא שבירידת הדורות נחלשו הכוחות כנ"ל בבעש"ט ורבנו הקל עוד יותר ואמר להחליף התעניות בהתבודדות עיי' **בדיבורי אמונה** ח"ב פכ"ג הובאו שם דברי רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל שאמר אכן, דעתו של רבינו לא נוחה היתה מעריכת צומות ותעניות לבד, עד שביטל לגמרי את עבודת התעניות. לגלגל שלג וסיגופים גם כן אינם עבורנו. אלא מאי? פתח פיך ודבר דיבורים להשם יתברך, ואם תזכה לדבר בשעת עת רצון של חצות ודאי עדיף ומעולה ביותר.

² **עיי' תומר דבורה פ"ב** להאריך אף למחרפיו יותר טוב מתענית. כי במקום להחליש גופו יסגף נפשו בבזיונות בני"א.

² לז' יומא פו: ורמב"ם יד החוקק תשובה ב' א'. ספר הרוקח הלכות תשובה סימן א' ד' מיני תשובות, וזו נקראת תשובת הבאה, אבל תשובת המשקל היא ששוקל יסורים כנגד ההנאה מעבירה. אבל בלק"ה גם תשובת הבאה נקראת תשובת המשקל. ואיחא בספרים שאם חכה חזון לו התיבא הניסיון שנכשל בו אכל אסור להכניס עצמו לנסיון לבד מלפני גזול עיין בעש"ט עה"ת בלשאת אות קנז הענת מוקד המיים שם אות תלמ ועיין ספרי הלקוטים מלכים-ח' א' משונת המשקל על דוד באבישג תתקן חטא הכהן באבישג

מיצרו. דהיינו שביצרו תוקפו כמו שהיה בשעת העבירה/מא, והוא כופה יצרו כיון שהתורה אוסרת. ומסתבר שאחרי תשובת המשקל שוב לא מצרף לו הקב"ה מחשבה רעה למעשה:

עתה לסיום אע"פ שיצדק נקרא הרע בה' הידיעה, והקב"ה קראו רע (סוכה נב.)^{מב}, אעפ"כ על הפסוק שנאמר ביום השישי לבריאה (בראשית א' לא) "וירא אלקים וכו' והנה טוב מאד", אמרו חז"ל/מג, "מאד" זה היצדק ר.

^{לח} יומא דף פו: – היכי דמי בעל תשובה אמר רב יהודה כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום.

רש"י – שבא דבר עבירה לידו – שנכשל בה כבר: באותה אשה באותו מקום – שעבר שם העבירה, ואותו פרק, מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר יצרו מתגבר עליו, ואומר לו ראה פלונית, ואותו מקום, ואותו פרק הוא קום עשה מה שעשית כבר:

מאירי – ומן המדרגות הגדולות שבה מי שבא דבר עבירה בידו על הצד שכבר חטא בה באותו מקום ר"ל שאין סבת המקום גורמת לו להתבייש ובאותה אשה ר"ל שאינו מפפקק שלא תשמע לו ובאותו הפרק ר"ל שהוא עדיין בתוקף יצרו ועיקר בחרותו ונמצא שאין לתשובתו שום סבה אלא יראת שמים גמורה:

גרסת הגמ' שלנו פעם ראשונה ושניה – ועיין שפת אמת שגרסא זו לא מובנת אכן גרסת הרי"ף ורא"ש שבא דבר עבירה לידו ופירש. אבל עיין תוספת יום הכפורים (לרבי משה בן שלמה גולד התייד) – ה"ד בעל תשובה אמר ר"ל כגון שבאת דבר עבירה לידו פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה. זו היא גירסת ספרינו, ומשמע דהכי פירושו דאם פעם א' באת לידו עבירה וניצל אין ראייה עדיין להחזיקו בעל תשובה דשמא פעם אחרת יעשה עבירה ולא יכבוש את יצרו, אבל כשבאת לידו דבר עבירה פעם א' וב' וניצל בתרי הוא חזקה ומיקרי בעל תשובה. ואפשר לפרש באנפא אחרינא ה"ד בעל תשובה באדם שבא לידו עבירה פעם א' וב' דשנה בחטא ונעשה לו כהיתר באדם זה כשיבא הדבר עבירה לידו ויכבוש יצרו לזה יקרא בעל תשובה, אבל מי שעשה עבירה פעם א' באקראי ולא שנה בחטא אם בא עבירה לידו וניצל זה אין לו מעלה רמה להקרא בעל תשובה דאפשר אם היה שונה בחטא וטעים טעמא דאיסורא ב' פעמים לא היה יכול לכבוש יצרו, ופירוש א' נראה עיקר. אמנם הרי"ף והרא"ש גורסין ה"ד בעל תשובה כגון שבא עבירה לידו ופירש וכן נראה דגריס הרמב"ם כנראה מדבריו רפ"ב דתשובה וכ"כ הל"מ יע"ש, גם מדברי רש"י שכתב שבא דבר עבירה לידו שנכשל בה כבר יראה דהוא גריס כגירסת הרי"ף, ואת"ל דרש"י גריס כגירסתו רש"י אתא לאפוקי הפירוש השני דפירשתי ורמזו לנו הפירוש הראשון ודוק:

^{סז} עיין קיצור השלם שהשמיט ד' תיבות אלו. ועיין לק"ה פורים א' ג', ופסח ח' ג'. ועיין ארחות צדיקים שער כו שער התשובה.

^מ לק"ה פורים הלכה א אות ג) וזה הדרך נעשה בכל דור ודור ואצל כל אדם ואחד מישראל כשעושה תשובה באמת כראוי, כי זה בחינת תשובה שמי שנוטה מדרך הטוב ובחר לעצמו חלק וגורל הרע חס ושלום, אינו אף אחד לו שיתמקן וישוב לדרך הטוב כי אם על ידי תשובה שהוא בחינת שבת, בחינת עלמא דאתי, כמובא, דהיינו שהוא מכרח להצטרף ולהבחין בדרך שהוא שיהיה בו בבחינת תשובת המשקל, כמובא לעיל, דהיינו שהוא מכרח לשוב ולילף ולהיות בכל אותן הדרכים הרעים שהיה בהם מקדם, לשבר תאוותו ויטה מהם ויטור מהם צריך לילף דרך כל הדרכים ההם עד אשר ישוב למקומו אל אם הדרך שרש שני הדרכים ששם פלו טוב ומשם והלאה מתפצלין ומתפרדין שני הדרכים כנ"ל.

לק"ה פסח ח' ג' – וזה בחינת עקר התשובה לתקן פגם הברית, כמו שכתב רבנו במאמר "רציצא דמיית בבעותיה מהיכא נפיק רוחה". והשיב להם, בהיינו דאעל, היינו ששאלו מהיכן מוציאין הניצוצות שנפלו על ידי פגם הברית? והשיב להם, בהיינו דאעל, היינו בדרך שנכנסו ונפלו הניצוצות, דהיינו על ידי פגם הברית ועכשיו בשמתגברים עליו אלו ההרהורים והוא משבר תאוותו על ידי זה מוציאין הניצוצות מתוכם, עין שם הטיב. ומחמת זה כל מי שזוכה לתשובה, שזה בחינת יציאת מצרים שיוצאין מרשות הסטרא אקרא לתוך הקדושה, הוא צריך בהכרח מן השמים לשוב ולחזור לעבר דרך כל המקומות שהיה שם בתחלה כדי שיתנסה ויצטרף באותו ענין ממש, שזה עקר התשובה בחינת תשובת המשקל ועל ידי זה מקבר הניצוצות שנפלו בתחלה בבחינת בהיינו דאעל כנ"ל:

ספר ארחות צדיקים (מחבר לא ידוע נדפס שנת שב) – השער העשרים וששה – עיקרי התשובה – העיקר התשעה עשר – עזיבת החטא, כשכא החטא לידו והוא בחזק תאוותו. ואמרו חכמים, איזהו בעל – תשובה אשר תשובתו מגעת עד פסא הכבוד? והו אשר נבחן ויצא נקי באותו פרק ובאותו מקום ובאותה אשה (יומא פו, ב). פרוש, כשיודמן החטא לידו והוא בתקף יצרו, וכבש יצרו בעבור יראת השם ברוח הוא. ואם לא נודמן בידו בענין זה, יוסיף בנפשו יראת השם ברוח הוא דבר יום ביומו, ככה יעשה כל הימים, וזה מדרגה עליונה מן התשובה:

^{מא} צ"ע לכאורה אחרי ששב ויש לו יראת שמים ממילא מחמת היראה יצרו כבר לא גדול כמו בשעת העבירה שהיה בלא יראת שמים. וכעין זה הקשו בשמים. עיין בעש"ט עה"ת בראשית קנו בביאור המעשה בגיטין מז. שריש לקיש מכר נפשו ללודאי אוכלי אדם. ועי"ש בהערת המקור מים חיים אות קלח – ואמר מרן, רבי שמעון בן לקיש זבין נפשיה ללודאי, כי שמע במתיבתא דרקיע שהקשו על מאמר חז"ל (יומא פ"ו ב) דתשובה צריכה באותה אשה באותה מקום, האיך יהיה זה, דהא כשנכנס לשם תשובה נכנס בהכנעה ובלב נשבר (עיין לקמן פרשת נצבים אות ז) ואמרו במתיבתא, דהתירו לו לבעל תשובה לכונוס באותו עזות ובאותו התאוה ויכפה את יצרו מבלי לעבור על רצון קונו, וזוהו וסר עוונו וחסאתו תכופר, ולא דוקא בעבירה של אשה אלא בכל עבירות, לשון הרע וכדומה, בכל עבירות שעבר, צריך לכונוס לשם ולכפות את יצרו כדי לתקן עוונו, וזהו שאמרה חכמה חטאים תרדף רעה (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו). לרדוף אחר הרע לכונוס לתוכו לכפות את יצרו הרע, וזהו שרבי שמעון בן לקיש זבין נפשיה ונכנס בעומק הקליפות לכפות הרע לתקן חטאיו הגדולים, ולבסוף מעוצם תשובתו המית כל הקליפות שנבראו על ידי מעשיו, וכשהמית הכל, אמר עדיין יש פלגא שהוא קליפת נוגה, שלא להתגאות חלילה, שזה צריך לתקן כל ימיו, ולירא מקליפה דקה זאת, נוגה, שחציו טוב וחציו רע, וזהו פלגא מחיא, ומרן הריב"ש טוב אמר רגע קודם פטירתו אל תבואני רגל גאווה (תהלים ל"ו, י"ב) שהיה מתיירא עדיין מקליפה זאת וכו' (עיין לקמן פרשת מצורע בהגה י"ג מזה):

^{מב} סוכה דף נב. דרש רבי עירא ואיתימא רבי יהושע בן לוי שבעה שמות יש לו ליצר הרע. הקדוש ברוך הוא קראו רע שנאמר (בראשית ח-כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו משה קראו ערל שנאמר (דברים י-טו) ומלתם את ערלת לבבכם דוד קראו טמא שנאמר (תהילים נא-יב) לב טהור ברא לי אלהים מכלל דאיכא טמא שלמה קראו שונא שנאמר (משלי כה-כא) אם רעב שנאך האכילתו לחם ואם צמא השקתו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלימנו לך ישעיה קראו מכשול שנאמר (ישעיה נז-נד) סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי יחזקאל קראו אבן שנאמר (יחזקאל לו-כו) והסרת את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב

ומבאר רבנו כי החמימות והתלהבות שבאדם היא מהיצ"ר, וכשאין לאדם יצה"ר, גם אין לו חמימות והתלהבות דקדושה בתפלה ותורה ומצוות^{מ"א}, וכל עבודתו בקרירות. לעיל בארנו שאחרי שהזהיר על תשובת המשקל, כאן חוזר לנחם שבאמת יש הרבה טוב ביצה"ר. ונראה שרוצה לומר שזה שלימות נוסף על תשובת המשקל, דהיינו שלא רק סר מרע היכן שקודם נפל, אלא עוד מוסיף לעשות טוב עם אותם כוחות שנפלו לרע.

והוא מעלה גדולה כשיש עדיין יצה"ר להאדם, כי אז יכול לעבוד אותו ית' עם היצה"ר דייקא [מ"ה]/מ"ב, דהיינו ליקח כל ההתלהבות והחמימות ולהכניסו בתוך עבודת ה' דהיינו להתפלל ולהתחנן בחמימות והתלהבות הלב וכיוצא וכמבואר בזהר/מ"ב שיצה"ר נצרך לעולם כמו שהמטר נצרך לעולם/מ"ט. בירושלמי/מ"ט אמרו אברהם עשה את יצרו טוב, אמר רבי אחא שעשה עמו פשרה,

בשר יואל קראו צפוני שנאמר (יואל ב-כ) ואת הצפוני ארחיק מעליכם ת"ר ואת הצפוני ארחיק מעליכם זה יצה"ר שצפון ועומד בלבו של אדם.

^{מ"ב} בראשית רבה ט' ז' - רבי נחמן בר שמואל בר נחמן בשם רב שמואל בר נחמן אמר, הנה טוב מאד, זה יצר טוב. והנה טוב מאד, זה יצר רע. ובי יצר הרע טוב מאד? אַתְּמָהָא. אֵלָא שְׂאֵלֵי יִצְרָהֳרַע לֹא בְּנֵה אָדָם בֵּית, וְלֹא נִשְׂא אִשָּׁה, וְלֹא הוֹלִיד, וְלֹא נִשְׂא וְנָתַן. וְכֵן שְׂלֵמָה אוֹמֵר (קהלת ד, ד): כִּי הִיא קָנָאת אִישׁ מֵרַעְהוּ.

קהלת רבה פרשה ג פסקה טו - נחמיה בריה דרבי שמואל בר נחמן אמר (בראשית א, לא): והנה טוב מאד, והנה טוב, זה אדם. והנה טוב, זה יצר טוב, מאד, זה יצר הרע. ובי יצר הרע טוב מאד? אֵלָא לְלַמְדָּךְ שְׂאֵלֵי יִצְרָהֳרַע, לֹא בְּנֵה אָדָם בֵּית, וְלֹא נִשְׂא אִשָּׁה, וְלֹא הוֹלִיד בְּנִים.

^{מ"ד} צ"ע מדוע בחר רבנו בתירוץ זה ולא בתירוץ שנראה חזק יותר המבואר בספרים ובלק"ה שבלא יצה"ר אזי כל מה שאנו מקבלים מהקב"ה הוא נהמא דכסופא (כמבואר במגיד מישרים של הב"י) וכנ"ל בהקדמה שאין שלימות לגילוי רחמנותו של הקב"ה, אלא כשמרחם ומשפיע טוב, כשכר על הבחירה בטוב, ורק ע"י היצה"ר יש לנו בחירה. ולביאור זה ככל שיש יותר צער מהיצה"ר כך השכר רב יותר כאבות ה' כג לפום צערא אגרא. (ועיין תוס' ב"ב ז' ד"ה שלשה. וספורנו קהלת יב א. ושערי תשובה שער ב' אות לג.) ונראה שרבנו רוצה לעורר על ההתלהבות בעבודת ה'. ולא סתם לבאר מדוע היצצר הוא טוב לבחירה שזה ידוע.

^{מ"ה} עי' לק"ה חזקת מטלטלין סוף הלכה ד'. ובירושלמי ברכות ט' ה' אברהם אבינו עשאו טוב, והפסיד? ושם סוטה ה' ה' הפשיר עמו. ודוד הרגו. עיין פירוש הרדים לברכות שם

^{מ"ו} עיין לק"ה חזקת מטלטלין ד' אות (טו) וזה בחינת 'משכני' אחריו נרוצה'. 'משכני' לשון יחיד, 'נרוצה' לשון רבים, הינו פי על ידי בחינת כח המושף שמאיר מלמעלה בנפש האדם על ידי זה הנפש נמשכת תמיד אחר ה' יתברך, אבל הגוף הוא בחינת כח המכריח הרוצה להפסיק בנ"ל, אבל העקר שיעמד האדם במלחמה זאת עד שיגביר הכח המושף על הכח המכריח עד שגם הגוף ישיש בגבור לרוץ ארח. ויהיה נמשך אחר ה' יתברך וכנ"ל. וזהו משכני לשון יחיד, פי עקר כח המושף מלמעלה הוא מאיר רק בהנפש, אבל אנו מתנגדים להפך גם הגוף שהוא בחינת כח המכריח לבחינת כח המושף כנ"ל. וזהו: "אחריו נרוצה". לשון רבים, הינו שאנו נרוץ אחריו בשני הכחות יחד בכח המכריח וכח המושף בגוף ונפש בבחינת ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשני יצריך כנ"ל, פי זה עקר הבחירה והנסיגין של האדם שיגביר כח המושף על הכח המכריח עד שיעבד ה' יתברך בשני הכחות דיקא, פי אין קיום לכח המושף פי אם על ידי כח המכריח וכנ"ל. וזהו בחינת מה שכתב אדוננו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה (בסימן מט) בלקוטי תנינא שהוא טובה גדולה מה שיש יצר הרע לאדם, פי עקר שלמות העבודה על ידי זה דיקא וכו', הינו כנ"ל:

^{מ"ז} עיין זוהר תולדות מדרש נעלם דף קלח. - רבי יצחק ברבי יוסי הוה אתי מקפוטקיא ללוד, פגע ביה רבי יהודה, אמר ליה רבי יצחק, תאמר דהבדינא חכמי מתניתא אתערין להאי עניינא תאמר לי בענין מה שחברינו חכמי המשנה נתעוררו לענין זה שלמדנו דיצר הרע יתנשי מן עלמא בר היא שעתא ליוווגא שהיצר הרע ישתכן ויתבטל מן העולם לכו מבשעת הווג, אמר ליה תייה, הכי אצטרך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם כן נצרך היצר הרע לעולם כצורך המטר לעולם. דאלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא ליהו' שאלמלא יצר הרע לא היה ענין ענין פריה ורביה בעולם, אבל לא מנוולא פקדמיתא למחטי ביה אבל לא היה היצר הרע מנוול כמקודם לחטא על ידו דנא הוא דכתיב לא ירעו ולא ישחיתו פי היצר הרע לא ירע ולא ישחית עוד את ישראל, ככל הר קדשי וגומר פירושו אמר רבי שמעון, הוא לבא דמדוריה דיצר הרע ביה הר הקודש הוא הלב שבו מדורו של היצר הרע, רבי אליעזר אומר, לבא טבא בניינא דגופא ונשמעתא לב טוב הוא בנין הגוף והנשמה, ובגין כך כתיב ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, דהוא עקרא דכלא שהלב הוא עיקר הכל וכו צריך לאהוב את הקב"ה.

ועיין מאור עינים (לרבי מנחם טברסקי) - פרשת בראשית - כנודע שיש באדם תרי חללי דלכא משכן יצר טוב בימינו ומשכן יצר הרע בשמאלו ועל ידי טוב ההתגברות נכלל השמאל בימין ונחמק הרע ונעשה טוב ואדרבה מסייעהו לעבודת השית יתברך וכמאמר רז"ל אלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא הוי כי עיקר הזרירות והחשק בעבודה בא מצד היצר הרע שנמתק וקטיגור נעשה סיגור שזהו מה שכתוב (דברים ו, ה) ואהבת את וגו' בכל לבבך בשני יצריך כו' וכמו שאמר הכתוב (שיר השירים ב, ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקי שיעקר התשוקה והחשק לעבודה נעשה מהמתק היצר הרע שאין לך תענוג שיש לבורא גדול מזה שדבר המונע מתהפך לטוב ומה גם שהוא בעולם המעשה וגשמי המעכבין גם כן ובגוף חומרי ומכל מקום עובד ה' על כן יש תענוג גדול להבורא ברוך הוא מזה וכל זה הוא על ידי שהבורא יתברך נתן התורה לישראל שהוא התבלין שמתבלין וממתקן ליצר הרע.

^{מ"ח} צ"ע הדמיון בין יצה"ר למטר? אשתי אמרה ששניהם מצמיחים. אמרתי או מצמיחים. דהיינו מי שרוצה שבר עולם הבא בוודאי היצה"ר מגדל אותו. אבל מי שלא רוצה מלחמות אזי היצ"ר מפיל אותו. וצ"ע למבואר בתורה לז תנינא שהעולה על כולם הוא מי שלא רוצה שכר עוה"ב אלא לעשות רצון קונו, הרי היצה"ר רק מפריע. אבל באמת כנ"ל בלק"ה מטלטלין הנ"ל שהיקר ביותר אצלו ית', זה מי שטורח לעשות רצונו ע"י שמתגבר על מניעות. עוד נראה דמיון ביניהם שכמו שהגשם מרווה בהעלם את הצמחים, וכלפי חוץ נראה שרק עושה בוץ ורפש, כך היצה"ר נדמה שמפריע ובהעלם הוא עוזר.

^{מ"ט} ירושלמי סוטה פרק ה' הלכה ה' - שבעה פרושין הם וכו'... פרוש אהבה כאברהם. אין לך חביב מכולן אלא פרוש אהבה כאברהם. אברהם עשה יצר רע טוב ומה טעמא (נחמיה ט) ומצאת את לבבו נאמן לפניך. אמר רבי אחא והפשיר עמו (שם) וכרות עמו הברית. אבל דוד לא היה יכול בו והרגו בלבבו מה טעמא (תהילים קט) ולבי חלל בקרבי. עכ"ל. ועי"ש קרבן העדה והפשיר עמו שע"י ההרגל בטוב צינן אותו.

יש מפרשים שהפשרה היא א/י שאני לא אהרוג אותך, ואתה לא תיהיה לך רשות אלא לחמימות של מצווה. אבל מרבנו משמע שכל אחד צריך להשתדל בזה, שזה הטוב יש ביצה"ר אצל כל אחד. **ואם אין יצה"ר להאדם אין עבודתו שלימה כלל** [נ"א] ובלק"ע/יב כתב מוהרנ"ת שאינה אין עבודתו נחשבת כלל. ובשביל זה מניח השם יתברך ליצר הרע שיתפשט כל כך על האדם, וביותר על מי שחפץ באמת להתקרב אליו יתברך. אף על פי שעל ידי התפשטותו והתגברותו כל כך הוא מביא את האדם למה שמביא לכמה עוונות ופגמים גדולים, אף על פי כן הכל כדאי אצלו יתברך בשביל התנועה טובה, מה שבתוקף התגברותו של היצר הרע מתגבר עליו האדם באיזה תנועה ובורח ממנו, שזה יקר אצלו יתברך ביותר מאלו עבד אותו אלף שנים בלי יצר הרע. כי כל העולמות לא נבראו כי אם בשביל האדם, שכל מעלתו וחשיבותו היא מחמת שיש לו יצר הרע כזה והוא מתחזק כנגדו. על כן כל מה שהוא מתפשט ביותר ויותר, כמו כן הוא יקר בעיניו יתברך יותר כל תנועה בעלמא שהוא מתחזק נגדו. והשם יתברך בעצמו עוזרו לזה, כמו שכתוב ה' לא יעזבנו בידו (ע"כ לשון מוהרנ"ת בלקוטי עצות). **והעיקר לעצור ולעכב החמימות בעת התאוות, ולהניחו בעת התפילה והעבודה, שם יניח חמימותו והתלהבותו לתוך העבודה כנ"ל.** ובעיקר בתפילה שהיא כנגד ולעומת פגם הברית, כי תפילה תלויה בברית (תורה נא) דהינו בברית והקשר עימו ית', ובתפילה הקשר הזה נעשה בכח גדול, בבחי' יחוד ממש, כמבואר בזוהר שתפילת עמידה בלחש בחי' יחוד, וכמבואר בלק"ה גילוח ה' ו' (כ"ג) בסוד ההולדה שהיא המשכת אור נשמה מא"ס, והכי נמי התפלה כמו הזיווג, בחי' רוח הקמה באיש שתופסת את כל הקומה כלהבת אש, וזו הסיבה בעצמה שתפילה תלויה בתיקון הברית, כי מי שלוקח האש הזו לתאוה, מפסיד הכח הזה מהתפילה, כמבואר בלק"ה הנ"ל, ועיין תורה מד שאבא בנימין התפלל שתהא תפילתי סמוכה למטתי תהיינו כי שתיהן בחי' אחת וכמו שא"א להוליד באבר מת, א"א להתפלל בלא חיות בבחי' "לא קמה עוד רוח באיש", דהיינו לעצור את היצה"ר של עבירה ולהניח אותו בתפלה.

ואפי' מי שאינו איש כשר דהיינו שהוא לא צדיק שתמיד מתפלל בכוונה, אעפ"כ נזדמן לו לפעמים שמתפלל בהתלהבות, וזה בא י"כ"כ גם כן מחמימות היצה"ר שיש לו, רק שהוא אינו מקבל על זה שחר אם לא זכה לזה ע"י שנלחם בכל כוחו במחשבות הזרות, אלא זכה לכוון בסיעתא

ירושלמי ברכות פרק ט' הלכה ה' – שבעה פרושין הם וכו'... אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם. אברהם אינו עשה יצר הרע טוב דכתיב (נחמיה ט) ומצאת את לבבו נאמן לפניך. אמר רבי אחא והפסיד? אלא (שם) וברית עמו הברית והחסד וגומר. אבל דוד לא היה יכול לעמוד בו והרגו בלבבו. מאי טעמא (תהילים קט) ולבי חלל בקרבי. עכ"ל. (מ"ש והפסיד? היא גרסת החרדים אבל גרסת פני משה וכמו בסוטה והפסיר)

פירוש בעל החרדים שם – והפסיד. כלומר יכול שהפסיד שברו כיון שאין היצה"ר דוחקו לחטוא, כימות המשיח שיבטל יצר הרע ולא יהיה שחר ועונש: תלמוד לומר וברות. ששמח ה' וברת לו ברית אהבה על ככה כיון שהוא בטלו בחכמתו, אבל לעתיד ה' יבטלנו.

פני משה ברכות ט' ה' – והפסיר עמו וברות עמו הברית וגו'. כצ"ל וכן הוא בסוטה היצה"ר עשה פשרה ושלום עמו ודרש וברות עמו הברית אדלעיל ומצאת את לבבו וגו' ואף על פי דפשיטה דקרא על הקדוש ברוך הוא נאמר שכת עם אברהם: אבל דוד לא היה יכול לעמוד בו. כלומר לעשות שלום עמו והרגו כפה אותו לעשות רצון בוראו:

מוהר"א פולדא – והפסיר עמו – היצר הרע עשה פשרה עם אברהם וברת עמו ברית לבל יחטיא אותו.

ועיין משך חכמה על דברים פרק לד פסוק ח' שביאר הטעם כיון שיצרו של אברהם היה אפיקורסי אפשר להשלים עמו, אבל של דוד תאוני לא מועיל נגדו אלא להרגו.

הפשרה לפי רבנו – ומצאתי שיש מפרשים כך בירושלמי הנ"ל, כי בעניין הפשרה נאמרו כמה פרושים: קרבן העדה פירש לשון מים פושרים דהיינו שצינן אותו. אבל הפני משה פירש שהיצה"ר עשה פשרה ושלום עמו. ומוהר"א פולדא פירש שהיצה"ר עשה עמו פשרה לבל יחטיא אותו. וביאר השוטנשטיין (שם הערה 12) כוונתם – כלומר אברהם אינו נהג עם היצה"ר בדרך של פשרה, שמצד אחד קיים את היצר שבו, היינו השאיר את תאוותיו על כנם, ומצד שני כיוונו לצד הטוב, ובכך הפך את היצר הרע ליצר טוב. עכ"ל.

וצ"ע לפ"ע משמע שרק אברהם אינו היה בכוחו לעשות פשרה כזו, אבל מרבנו משמע שכל אחד צריך להשתדל בזה. על כן נראה שרבנו יפרש בירושלמי **קרבן העדה שם סוטה ה' ה'** – אברהם עשה יצר רע טוב. שאף המעשים הצריכים תאוה גופנית כמו האכילה והשתיה והמשגל ודומיהן לא עשה להנאתו כי אם לאהבת המקום: את לבבו נאמן לפניך. שלא הי' לו אלא לב אחד א"נ לבבו הרע היה נאמן לפני ה': והפסיר עמו. עשה עמו פשרה כלומר ע"י ההרגל בטוב נצטן יצרו הרע עד שנתפשר ודריש הכי מדלא כתיב וברת בלשון נוכח אלא דקאי ארישא ואסיפא:

^{כא} עיין לק"ע התחזקות את לו מה שהוסף כאן מוהרנ"ת.

^{כב} לקוטי עצות התחזקות את לו. וצ"ע מדוע הקיצור ליקוטי מוהר"ן השלם לא העתיק סימן זה מלקוטי עצות.

^{כג} ליקוטי הלכות יו"ד – הלכות גלוח הלכה ה' אות ו' – ועל כן עקר הנסיון הוא בתאנה הנ"ל, כי אַז צְרִיכִין לְעוֹרֵר הַדַּעַת בְּכָל הַמְדַרְגּוֹת, שְׁמִשָּׁם עָקֵר הַהוֹלָדָה. וְכֵמוֹ כֵּן מִתְעוֹרֵר נֶגֶד זֶה הָרַע שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, שְׁמִשָּׁם כָּל חֲמִימוֹת הַיֶּצֶר הָרַע, כִּי תְנוּעוֹת הַשִּׁכּוֹל מוֹלִיד חֵם. וְכֵמוֹ שְׁעַל יְדֵי תְנוּעוֹת הַשִּׁכּוֹל בְּקִדְשָׁה נוֹלָד חֵם לְהַתְחַמֵּם וְלְהַתְלַהֵב לַה' יִתְבָּרֵךְ בְּרִשְׁפֵי שְׁלֵהֶבֶת יָהּ, לְהַתְפַּלֵּל וְלַעֲבֹד ה' יִתְבָּרֵךְ בְּחֲמִימוֹת יְהוָה הַבְּחוֹת גְּדוֹל דְּקִדְשָׁה, כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי שְׁתַּעוּרֵר הָרַע שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, עַל יְדֵי זֶה נוֹלָד חֲמִימוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׁמִשָּׁם חֲמִימוֹת הַתְּאָוָה הַנִּלְיָה, כִּי הַקְּלָפָה קְדִמָּה לְפָרִי. וְעַל כֵּן רַב הָעוֹלָם אֵינָם מְרַגְּשִׁים רַק הַחֲמִימוֹת שֶׁל הַתְּאָוָה שְׁנִמְשָׁךְ מִחֲטָא אֲדָם הָרָאוֹן שְׁפָגָם בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע. וְעַל כֵּן בְּאֵמַת שֶׁם עָקֵר הַמְלַחְמָה וְהַנְּסִיּוֹן וְהַצְרוּף בְּיָדוֹעַ, כִּי הַבְּחִירָה הִיא בְּיַד יְהוָה, שְׁמִשָּׁם עָקֵר הַזְּיוּג וְהַחֲבוּר כְּנ"ל:

^{כד} (אולי הכוונה ל"ת כמו כן) בדפוס ירושלים ותורלד ומתולד ג"כ

דשמיא בלי מאמץ/י¹⁰. אבל מי שרוצה להתנהג בכשרות ונלחם במחשבות זרות בתפילה ומשתדל מאד להתפלל ביראה ואהבה והתלהבות הוא מעלה גדולה כשיש לו עדיין יצה"ר כנ"ל, כי כל התלהבות היא מהחמימות של יצה"ר כנ"ל. כי בלי יצה"ר, אזי כל מעשיו של האדם, הם בשכל שהוא קר ויבש, ואילו ההתלהבות היא מהלב שהוא חם ולח :

וצ"ע א"כ מדוע אברהם אבינו עשאו טוב, ודוד הרגו?¹¹ כמבואר בירושלמי ברכות ט' ה' הנ"ל¹². וכיצד דוד המלך שיבח את עצמו (בתהלים קט) "ולבי חלל בקרבי", הרי יותר שבח לומר ליבי בוער בי ואני מכניע אותו. ועיין תורה יד שהקשינו כעין זה על מה שאומר רבנו שעיקר הכבוד הוא מהרחוקים דייקא, א"כ מדוע אנו כל כך טורחים להתקרב אליו ית'. ואם הקב"ה אוהב דייקא את העבודה של אדם מגושם מדוע אנו טורחים כל כך לזכך את עצמנו? והכי נמי עמלק הוא מקל מרדות לישראל א"כ מדוע נצטוונו להורגו כמ"ש מחה תמחה את זכר עמלק.

ונראה כיון שהיא מלחמה, והמטרה היא לקיים מצוות ה' בתורה ומצוות, ולשם כך אני צריך בכל כוחי להלחם במניעות, כמו באוייב אכזר שצריך להרוג או להכניע לגמרי, ואת התועלת שיש בו שהיא סיבה טובה שישאר חי זה צריך להשאיר להקב"ה. כי כל מה שאעשה לקיים אותו מצד התועלת שבו, הוא הפסד בהשגת התכלית לקיים רצון ה' בקיום המצוות. ועיין תורה ו' שבאמת א"א להרוג את היצה"ר אלא להכניעו ואז הקב"ה הורגו. נמצא שהריגת היצה"ר היא העזרה שאנו מקבלים מהקב"ה כחלק משכר ההשתדלות להפיל כל חומה שמבדילה ביננו. אבל באמת נראה שצדיק שזוכה להרוג את יצרו הגשמי באמת מפסיד מההתלהבות, וכמבואר בתורה כא שאנחנו בחי' יין לארמא קלא אבל רבנו בחי' שמן בחשאי¹³, אלא שהיא מדרגה גבוהה יותר למי שטרח והרג את היצה"ר שעבודתו והברורים שעושה הם במוחין דייקא ופחות התלהבות, ועל כן גם היצה"ר שלו הוא מלאך קדוש בהמתקת הדין שבמוחין כמבואר בתורה עב.

עד כאן ביאור חברותא לתורה מט תנינא

בענין תשובת המשקל

התשובה של דוד שלקח את אבישג לתשובת המשקל על הרהור באביגיל

ספר הליקוטים (להארי"ל) מלכים א - פרק א - והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו: - וזמ"ש רז"ל כל האומר הקב"ה וותרן יותרון מעוהי, אלא מודקדק עם סביביו כחוט השערה. ועוד בסיבת חטא קטן שהיה במחשבה, ולא במעשה ח"ו שהיה בו, לא נתקן הלבוש לגמרי. וזה החטא לא נתגלה בכתוב כי אם ברמו, שארז"ל כשהלך דוד להרוג את נבל הכרמלי קדמה אביגיל אשת נבל במנחה ההולכת לפניו, והיא רוכבת על החמור ויורדת בסתר ההר ודוד ואנשיו יורדים לקראתה, וארז"ל שבאה על עסקי סתרים וגילתה שוקה והלך לאורה ג' פרסאות. ונרמז זה בכתוב היא "רוכבת" על "החמור" ויורדת, (שמואל א' כ"ה) ר"ת הם אותיות ערו"ה. ושם לא היה מעשה כי אם הרהור, כי הלך לאורה. והפסוק מעיד על זה, כי תמצא בראש הפסוק שם הוי"ה, דכתיב והי"ה היא רוכבת על החמור, ושם שם שמו, להעיד, כי לא היה שם חטא מעשה ח"ו. ולכן אמר ברוכה את וברוך טעמך אשר כיליתיני היום מבוא בדמים, ב' דמים, ג"ע וש"ד, עכ"ז הקב"ה דקדק עמו, כי אפילו חטא במחשבה. רצה הקב"ה שיעשה תשובה קודם שימות, ובוה ישלמו המלבושים. וקודם התשובה לא היו שלימים, ולכן לא נהנה מהבגדים, דהו ולא יחם לו:

¹⁰ עיין תורה ד' - וזה שאנו רואים, שלפעמים נתלהב אדם בתוך התפלה ואומר כמה תבות בהתלהבות גדול, זה בתמלת ה' עליו, שנפתח לו אור אין סוף והאיר לו. וכשרואה אדם ההתנוצצות הזאת, אף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי (מגלה ג), תכף נתלהב נשמתו לדיבקות גדול, לדיבקות את עצמו באור אין סוף, וכשעור התגלות אין סוף, לפי מנין התבות שנפתחו והתנוצצו, כל אלו התבות אומר בדיבקות גדול ובמסירת נפשו ובבטול בחותיו. ובשעה שנתבטל לגבי אין סוף, אזי הוא בחינת: "ולא ידע איש", שאפילו הוא בעצמו אינו יודע מעצמו: עכ"ל. אמנם גם צדיק לא תמיד זוכה לזה אלא לפעמים. אבל השכר הוא על ההכנה אם מתאמץ מאד לכוון או שזוכה במתנה גמורה.

¹¹ צ"ע אם הרגו כיצד עשה תשובת המשקל בליקחת אבישג? וצ"ל כיון שהיה תשובת משקל על הרהור באביגיל, שכבר היה אחרי שהרג את היצה"ר. ועיין תורה עב שמי שזוכה להרוג את היצה"ר עדין י שלו יצה"ר מלאך קדוש, שגורם לו לדחוק את השעה כמבואר בגמ' ראויה היתה בת שבע לדוד אלא שאכלה פגה, וכנראה ה"נ אביגיל יצרו הטעה אותו שהגיע העת לקחת ולא מצד יצה"ר הגשמי.

¹² אברהם אבינו עשאו טוב. בשלמא לפירוש הנ"ל שעשה עמו פשרה כנ"ל ניחא, אבל לפי קרבן העדה שפירש - כלומר ע"י ההרגל בטוב נצטנן יצרו הרע עד שנחפשו, קשה נמצא לפי זוהר הנ"ל גם במצווה הוא מצונן.

¹³ שיח שרפי קודש ח"ב אות תרעו - בשיהיה מוהר"ת פעם בחיי רבנו, אצל הרב הקדוש רבי גדליה מליניץ זצ"ל, עם עוד כמה מאנ"ש, התפללו בקולות ובצעקות כדרך אנ"ש. פנה אז רבי גדליה מליניץ למוהר"ת ואמר לו: "מדוע הנכם מרעישים בתפלה כל כך? לא ענהו מוהר"ת כלום, אחר כך אמר מוהר"ת לאנ"ש, רבנו הוא בחינת "שמן בחשאי", (פי רבנו בעצמו היה מתפלל בנחת בלא קולות. עיין תורה כא תחילת לשון מוהר"ת א"ה), אולם אנו צריכים לקרע את הקנה שבגרון בצעקותינו, וכו'.

שם ח"ה אות פט - היה פעם מוהר"ת ז"ל עם כמה מאנשי שלומנו אצל הצדיק רבי גדליה מליניץ זצ"ל, והתפללו בדרךם בכות וביצעקות. אמרו אלו מהמתפללים בהערה לצעקותיהם: הרי אמרו רז"ל המגביה קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמונה. בשישמע מוהר"ת הערתם זאת, נענה ואמר אחר כך: מתדמים הם לרבנו, רבנו התפלל אכן בשיקט פי היה בחינת שמן בחשאי, (אבל הם) טוב יותר היה שיקרעו את גרונם בתפלתם בצעקות כמו שאני קורע אותו. "וי גלייכן זאך צום רעבן, דער רבי האט געדאווינט שטיל, ער איז גיווען שמן בחשאי, זאלן זיי זאך איין רייסן די קיילי ביים דאווינען ווי איך רייס זיך".

ודרך התשובה שעשה, היא מדה כנגד מדה. והיא זאת שאמרו לו עבדיו יבקשו למלך נערה בתולה מראה וסוכבה בחיקך ותהי למלך סוכנת, כלומר, אעפ"י שעדיין הוא בתוקפו, יכניע יצה"ר ולא יגע בה. וז"ש ותהי לו סוכנת, כלומר שיהיה עמה וסוכנה להכניע יצה"ר, ובוה יתוקן אותו עון. ולזה היתה בתולה, להראות העמים כי לא נגע בה, שאילו היתה בעולה מי מעיד שלא נגע בה. ועי"ז יתוקן המלבוש, והם לאדוני המלך. ולזה לא לקח מנשיו או מנערותיו, כי לבו גס בהם, אלא זו יפה עד מאד ודרך מציאה, ואעפ"י שג"כ ושכבה בחיקך, ובחזק התאוה היה מסוכן עמה בכל עת ובכל רגע, וזמ"ש והם לאדוני המלך בכח התאוה, ועי"ז תקובל תשובתך מדה כנגד מדה. ולזה היה שמה אבישג השונמית, באותיות שמה יובן ענין התיקון, כי יש באותיותיו, נשמת"ו הש"ג א"ב, כי בה נתקן והשיג נשמתו לצרור החיים את ה' אלהיו:

ועוד ראייה כי תיקנה מענין אביגיל, והמחשבה שהרהר בה. לכן תמצא, כי אותיות אביגיל הם אותיות אבישג. בחילוף ה' בשי"ן באי"ק בכ"ר גל"ש וכו', ונשתנית בשינו השם. וז"ש וימצאו את אבישג, כלומר ראויה היא לתקן את עון אביגיל, מאחר ששמה קרוב לשם אביגיל כאמור. ועי"ז נתקן מלבוש הנשמה, בהיותה רוצה לעלות למעלה. ואם ח"ו לא יעשה תיקון זה קודם מותו, יהיה מוכרח לעבור עליו זרה אחת, כצרת אבשלום בעון בת שבע. ובוה תבין הסמיכות של ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך ועשה לו רכב ופרשים כו', וכל הגבורים אשר לודד בעזרו, מה שלא היה בן בימי אבשלום. ובתשובה זאת נתקן ונתקלקלה עצתם. וג"כ ע"י הצער שציער לשאול בכריתותו כנף מעילו, ונגע בכבוד המלכות, לזה כאן נצטער דוד. ואדניהו מתנשא לאמר אני אמלוך. ובוה תבין למה נתן הנביא נתן עצה לבת שבע, ועשה מה שעשה, אלא ע"י מה שידע שרדה"עה תיקן העון, אז יעץ עצה זאת לבת שבע, והמשכיל יבין:

בענין מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה

מקשים (כך הקשה החר"א בפתח עינים על שבת סד) א"כ מדוע בקשו פקודי החיל שנקמו במדיין כפרה? המאירי תרץ שעל כן לא נעשו, אבל כפרה צריך גם רק על מחשבה רעה. והרי"ף על עין יעקב תרץ שכיון שזנו עיניהם מן העררה כשפטשו מהנשים את התכשיטים ההסתכלות נחשב מעשה.

שבת דף סד. (במדבר לא יד) "ויקצוף משה על פקודי החיל" (כשחזרו עם נשי מדיין שלקחו בשבי, במלחמת הנקמה במדיין, על שהשכילו בנותיהם עם בנות מואב את ישראל בשיטים) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב הוה אמר רבא (במדבר לא מט) שהיו המדיינים אלפים ורבות והיה נס שנצחו אותם וכנראה שגם פקודי החיל היו צריכים מדיין כמו עם בנות מואב) אמרו לו (במדבר לא מט) "לא נפקד ממנו איש" (לא נחסר בנו מדת יהודית) אמר להן אם כן כפרה למה? אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו (כמבואר בתרגום יונתן (במדבר לא נ') שהיו צריכים להוריד מכל אחת את תכשיטה בלא להביט בה). מיד "ונקרב את קרבן ה'". תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני [סד:] שזנו עיניהם מן העררה. אמר רב ששת מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוף (טבעה) עם תכשיטין שבפנים (כומז), לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה:

צ"ע מדוע פקודי החיל בקשו להביא קרבן הרי הם שרי אלפים ומאות ומסתמא את העבודה הזו להוריד תכשיטי הנשים עשו החילים הפשוטים ולא הם. ועיין רבנו בחיי (במדבר לא מט) שהיו המדיינים אלפים ורבות והיה נס שנצחו אותם וכנראה שגם פקודי החיל היו צריכים להשתתף בוה. וצ"ע מדוע לא כל היוצאים למלחמה הביאו קרבן על הרהור. גם צ"ע משמע שהביאו קרבן את ההוב, ואילו קרבן על הרהור הוא עולה, כמבואר בתנחומא צו יג. ואולי קנו עולות בוזה הוזה. עוד צ"ע כי "לא נפקד ממנו איש" הוא המשך לכתוב "עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה" דהיינו שספרו אותם בחזרתם וראו שלא נחסר אף אחד, וא"כ איך למדו מכאן שלא עברו עבירה? עיין בוזה פנים יפות (במדבר לא מט) מתי היה המניין הוזה, ובתרוץ שני כתב שהיה לפני המלחמה, שיצא רק מי שלא קלקל בשיטים. ועי"ז תירוץ ראשון ובמלבי"ם שהקרבן שבקשו היה כפרה על שספרו אותם בחזרתם, וצ"ע הרי הגמ' אומרת שבקשו כפרה על הרהור. ועיין בוזה מלבי"ם (שם ב) ביאור יפה שהן שתי מלחמות חיצונית ופנימית ע"ש.

תוספות - מידי הרהור מי יצאנו. וא"ת והא אפילו יפת תואר הותרה להם וי"ל דמכל מקום שייך בה איסור כדאמרינן (קדושין דף כב.) וחשקת בה ולא בחברתה: (ושמא הרהרו בחברתה - מהר"ם (נראה כוונתו שמא חשקו בשתיים אע"פ שלא לקחו) (והט"ז במדבר לא נ') כתב שזו ט"ס כי לא בה ולא בחברתה הכוונה שלא יקח שתי נשים יפות תואר כמבואר בקדושין בו צ"ל כמבואר שם ולקחת ליקוחין יש לה בה דהיינו אשתו ולא אשת חברה (דהיינו פניה ולא אשת איש אע"פ שלגי אין אישות, איסור יש) עוד הביא שהקשו על תוס' שיפת תואר לא הותרה אלא אחרי שכבשו וחילקו את הארץ (דהיינו במלחמות הרשות)

רי"ף (על עין יעקב) שבת דף סד. אות (מד) ויקצוף משה. וקשה דפסוק ויקצוף משה הוא כתוב קודם שבאו מהמלחמה ופסוק לא נפקד ממנו איש הוא לאחר שחצו המלקוח והבו אז נקרכו הפקודים ויאמרו עבדיך וגו' ולא נפקד ממנו איש וקושיא זו גדולה היא לפירוש רש"י ז"ל שפירש לכך אתם צריכין קרבן והרי עדיין כשהיו חוץ למחנה לא הוכירו קרבן ולא אמרו ונקרב את קרבן אלא אחר שחצו המלקוח בין תופשי המלחמה ובין העדה ועוד קשה כיון שהם אמרו שמביאים קרבן על שלא יצאו מידי הרהור ולמה הוצרך לתת טעם אחר מפני שזנו עיניהם מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה והלא נתן טעם מפני שלא יצאו מידי הרהור ולמה הוצרך לתת טעם אחר מפני שזנו עיניהם ממות. וי"ל שמתחלה כשיצאו משה ואהרן חוץ למחנה וראו שמביאים עמוהם נשי מדיין חרה אפן של משה ויקצוף על פקודי החיל ואמר שמא קלקלתם במעשה שטים והקב"ה שלחני לנקום נקמת מדיין שהשכילו בישראל בשטים והם חזרו לקלקל בהם וזהו שאמר ויקצוף משה על פקודי החיל הבאים מצבא המלחמה כלומר עדיין לא הטהרתם ואתם באים מצבא המלחמה להלחם ולנקום נקם מהמכשילים אתכם להחטיאכם וחזרתם לקלקלכם הראשון לזנות את בנות מדיין וצוה להעביר המכשלה ועתה הרגו כל זכר וכל אשה יודעת משכב וגו' ויעשו כן ומי"מ לא השיבוהו דבר על מה שחשדם שהביאו הנשים כדי לחזור לקלקלם הראשון ואחר שחצו המלקוח דבר משה אז באו להוציא עצמם מהחדש ויאמרו עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה לידע אם הולך אחד מהם אצל נשי מדיין לקלקל בזנות ולא נפקד ממנו איש בעבירה שכולנו היינו יושבים יחד איש באחיו ידובקו ועל הדבר הוזה אנהנו באים להקריב קרבן תודה לה' וגם מלבד הקרבן הבאנו איש אשר מצא אצעה טבעת עגיל וכומז מתכשיטי הנשים לכפר על נפשותינו אז אמר משה כיון שאתם מביאים מקום תכשיטי הנשים במקום זמה כמו הכומז שהוא מקום הזמה גם הטבעות וגזם האף שמתחמט בהם ולכן אתם באים להתכפר באותו דבר ממש. אמרו אם מידי עברה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו כשהיינו לוקחים אלו התכשיטין מעל הנשים לא יצאנו מידי הרהור ולכן ונקרב את קרבן ה' דייק את דכתיב את קרבן ה' ולא כתיב ונקרב קרבן ה' לרבות את התכשיטין מלבד קרבן ה' מהבהמה מהבקר והצאן אז אמר משה אם אתם מקריבים אלו התכשיטין מפני הרהור הלב הרי זה אינו צריך כפרה לכפר כי מחשבה רעה של זנות אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. זהו ששאל תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה שהרי לא נצרכה על מחשבת זנות כי לא מצינו מחשבה שקולה למעשה אלא על הרהור עבודת כוכבים בלבד. לזה אמר מפני שזנו עיניהם מהעבירה שנהנו במראית העין. וא"כ יש כאן מעשה כיון שנהנו במראית העין לכך הוצרכו לכפרה וזהו שסמך להביא דברי רב ששת כל המסתכל באצבע קטנה שהוא מקום הטבעת כאילו מסתכל במקום התורף שהוא מקום הכומז. ונמצא הראיה כמעשה כיון שנהנה בכך ואינו הרהור בלבד:

מאירי - ידעת שהרהורי עבירה קשים מעבירה ומעתה אדם צריך כפרה על הרהור כעבירה עצמה והוא שנאמר במדיין ונקרב את קרבן י"י איש אשר מצא אצעה וצמיד טבעת עגיל וכומז לכפר על נפשותינו לפני י"י ונאמר שם ויקצוף משה על פקודי החיל ודרשו בו א"ל משה לישראל שמא חזרתם לקלקלכם הראשון כלומר כפרה אותם מוקי' עצמם לכפרה חשב שזנו עם בנות מדיין כדרך שזנו עם בנות מואב בשיטתו והשיבוהו לא נפקד ממנו איש כלומר לא נכחד ממנו איש עבירה א"ל א"כ כפרה זו למה א"ל מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבן י"י וכן אמרו מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן העררה הא למדת שראוי ליהדר מהרהורי עבירה כגוף העבירה והוא שדרשו מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוף ר"ל טבעת עם תכשיטין שבפנים ר"ל עגיל וכומז לומר לך כל המסתכל אפי' באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורף:

בסוגיא הנ"ל שאין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה

מקשים (כך הקשה בעין יעקב קידושין פ"א: וכן בחתום סופר פרישת משות בתורת משה) א"כ מדוע אשה נדרה להיות נזירה ובעלה הפר לא בלא ידיעתה והיתה שותה יין צריכה סליחה הרי היתה מותרת ואם בגלל מחשבה רעה הרי אין הקב"ה מצרפה למעשה. החת"ס תרץ כיון ששתתה יין הרי עשתה מעשה (וכן תרץ העין יעקב). ועוד תרץ כנ"ל שעל כן לא נענשת אבל כפרה צריכה.

נזיר דף כג. משנה: האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה בין ומטמאה למתים ה"ז סופגת את הארבעים הפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה בין ומטמאה למתים אינה סופגת את הארבעים רבי יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות: גמרא: תנו רבנן אישה הפרם וה' יסלח לה באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה וסליחה..... מי שנתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה וסליחה.

במדבר פרק ל (ו) ואם הניא אביה ביום שמעו כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום וידוד יסלח לה כי הניא אביה אתה: במדבר פרק ל (ט) ואם ביום שמעו אישה יניא אותה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתייה אשר אסרה על נפשה וידוד יסלח לה: במדבר פרק ל (יג) ואם הפר לך אתם אישה ביום שמעו כל מוציא שפתייה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם וידוד יסלח לה: תורת משה לחת"ס פסוק יג – אשה הפרם וה' יסלח לה, ברש"י אחז"ל דהכתוב איירי בהפר לה בעלה והיא לא ידעה ואכלה וצריכה כפרה יש לדרקדק הלא אחז"ל קידושין מ' ע"א שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ויש לחלק דרוקא על מחשבה גרידא אין נענש אבל הכא עשתה גם מעשה ממש שאכלה רק ששגגה ועלה היתר בידה משא"כ במחשבה גרידא ולא עשה מעשה. ועי"ל דגם על מחשבה גרידא צריך כפרה והא ראי" דעולה באה על הרהור הלב ורק שאינו נענש כמו אם עשה מעשה ממש משא"כ במחשבת מצוה מעלה הכתוב עליו כאלו עשאה המצוה בעצמותה ומקבל שכר משלם וק"ל (מש"מ):

עיון יעקב (על עין יעקב) קידושין דף פא: אות נח – והיא לא ידעה שהפר לה. אף על גב דמחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרף למעשה מ"מ כיון דלפי דעתה עשתה המעשה בפועל מצרפין המחשבה למעשה:

מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה

צ"ע לשון מצרפה

וראה בספר דף על הדף על קידושין דף מ. שצ"יין לכמה מפרשים:

בסה"ק נועם אלימלך (פר' מצרוע) כתב, שלשון צירוף צריך ביאור דהול"ל "מחשב" למעשה, ופי' שם דהכוונה שמי שיש לו מחשבה טובה ונאנס ולא עשאה, ואדם אחר עוסק במעשה אלא שכוונתו אינו כשורה, אז הקדוש ברוך הוא מצרף המחשבה של זה למעשהו של זה ונעשה עי"ז מצוה שלימה עיין שם בדב"ק.

וראה גם בספר מנורת זהב (פר' פקודי) שהביא כן מהרה"ק ר' זושא זצ"ל ע"ש.

הגאון ר' יוסף ענגיל ז"ל בגליוני הש"ס כותב: עוד בבחורתי אמרתי הכוונה דאם הי' לאדם מחשבה טובה אלא שנאנס בעשיית המעשה, ואחר עשה אותה מעשה המצוה בלי מחשבה טובה, כגון שעשאה שלא לשמה, ועכ"פ הרי עשה מעשה מצוה, אז הקדוש ברוך הוא מצרף ומחבר מחשבה ההוא אל המעשה ההוא ונעשה מהם מצוה שלימה במחשבה ובמעשה. ובעת ראיתי ברוקח (סי' רי"ז) ז"ל ומה מועיל למת שהחי נותן צדקה בעבורו אלא השם בוחן לבבות החיים והמתים, אם אותו המת בחיים הי' נותן צדקה ואם הי' עני אותו המת אך לבו בטוב הי' נותן ואם הי' לו אז תועיל לו קצת כו' עכ"ל.

